

Demanda universitària i **manca d'infermeres** a Catalunya

Júlia Esteve Reig
maig, 2008

Consell de Col·legis de Diplomats
en Infermeria de Catalunya

@ Autora: Júlia Esteve i Reig, Barcelona 2008

@ Edició: Consell de Col·legis de Diplomats en Infermeria de Catalunya, Barcelona 2008.

Queda prohibida la reproducció total o parcial d'aquest estudi sense l'autorització expressa.

Podeu consultar la versió digital d'aquest treball a les pàgines web dels diferents Col·legis Oficials d'Infermeria de Catalunya.

1a. Edició: 1.500 exemplars
Juliol 2008

Dipòsit Legal: B-32 135-2008

Les dades d'aquest informe s'han extret de la memòria per optar al grau de doctor presentada per Júlia Esteve i Reig a la Universidad Complutense de Madrid sota la direcció del doctor Juan Beneit.

Demanda universitària i manca d'infermeres a Catalunya

Autora de l'estudi

Júlia Esteve Reig

**Comissió Permanent del Consell de Col·legis
de Diplomats en Infermeria de Catalunya**

Mariona Creus i Virgili, degana

Carme Puigvert i Vilalta, vicedegana

Josep Ma. Camps i Balagué, secretari

Joan López i Carol, tresorer

Olga Sala i Fornós, vocal nada

Ma. Àngels Pérez i García, vicesecretària

Núria Barrera i Uriarte, vicetresorera

Presentació de la Degana del Consell de Col·legis de Diplomats en Infermeria de Catalunya	11
Presentació de l'Autora	13
Introducció	15
Objectius	21
Metodologia	22
Resultats i discussió	25
Conclusions	84
Recomanacions	88
Bibliografia	91
Agraïments	95
Recomanacions del Consell de Col·legis de Diplomats en Infermeria de Catalunya	97

El Consell de Col·legis de Diplomats en Infermeria de Catalunya us presenta aquest estudi amb l'objectiu d'analitzar el dèficit d'infermeres al sistema de salut català, una situació que des dels col·legis professionals es va començar a denunciar l'any 2002, però que encara s'està molt lluny d'haver solucionat.

Per arribar a la mitjana europea, que és de 8,4 infermeres per mil habitants, actualment falten 15.000 infermeres a Catalunya. Amb una taxa de 5,4 infermeres per cada mil habitants, encara estem lluny d'arribar a la situació d'altres països europeus, on les infermeres tenen més pes en el sistema.

La gran novetat d'aquest estudi, fruit d'una tesis doctoral realitzada per la directora de l'Escola Universitària d'Infermeria de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, Júlia Esteve, és que detalla les causes de la manca d'infermeres des de l'àmbit universitari aportant una visió fins ara inèdita.

La llarga trajectòria i l'experiència professional de l'autora ha permès analitzar la situació actual dels estudis d'Infermeria. Entre d'altres aspectes, conclou que la demanda dels estudis d'Infermeria ha disminuït en els últims anys i això ha de ser motiu de reflexió, perquè té molt a veure amb el tipus d'oferta que hi ha a Catalunya.

Tot i que s'han començat a fer algunes accions per capgirar aquesta situació, els canvis encara són tímids, perquè l'oferta de places d'Infermeria han anat disminuint en els últims anys i el 70% de les places que s'ofereixen a Catalunya són de centres de matrícula privada, cosa que no passa a la resta d'Espanya.

Aquesta situació afecta directament a l'oferta de professionals en el sistema sanitari i social de Catalunya. Si volem oferir un sistema de salut eficient, resolutiu, de qualitat i que sigui capaç de cobrir les necessitats de cures infermeres que ens demanen els ciutadans, necessitem més infermeres.

I si apostem per un un sistema de salut on el ciutadà sigui cada vegada més responsable de la seva pròpia salut i es promogui l'autocura, les infermeres hem de

guanyar protagonisme, ja que l'actual sistema de salut està massa centrat en el tractament de la malaltia i poc en la prevenció i la promoció de la salut.

Davant de l'anàlisi i les dades que ens aporta aquest estudi, el Consell de Col·legis de Diplomats en Infermeria de Catalunya ha elaborat un seguit de recomanacions dirigides a l'administració, l'àmbit universitari i empresarial per tal d'orientar a l'hora de prendre decisions que reconduixin l'actual situació.

L'augment i l'envelliment de la població, l'atenció de les persones amb manca d'autonomia i el fet que els ciutadans tinguem cada vegada més informació i per tant siguem més exigents farà augmentar la demanda d'infermeres. Ara és el moment d'afrontar la situació i aplicar les mesures necessàries.

Mariona Creus i Virgili

Degana

La preocupació per la disminució del nombre d'estudiants d'Infermeria que accedeixen a la universitat a Catalunya, així com la preocupació pels efectes que aquesta disminució pot provocar, en un futur pròxim, en els mateixos centres universitaris, en la sanitat catalana i de manera especial en la societat, ha contribuït i ha determinat en gran mesura la realització d'aquest estudi. La finalitat que pretén és realitzar una descripció i anàlisi de l'evolució de l'oferta de places, de la demanda, de la matrícula de nou ingrés i de la titulació dels estudiants d'Infermeria a Catalunya, així com també de l'evolució del cost de la primera matrícula en els centres amb matrícula pública i en els centres amb matrícula privada.

L'estudi inclou els centres propis i els centres adscrits a les universitats públiques i els centres propis de les universitats privades a Catalunya durant el període de 2000-2001 a 2005-2006. L'anàlisi s'ha realitzat a partir de les dades facilitades per l'oficina de preinscripció de Catalunya i de les dades aportades pels mateixos centres.

Els termes Escola Universitària i Centre Universitari s'utilitzen indistintament al llarg d'aquesta investigació. La denominació Escola Universitària d'Infermeria (EUI) corresponia inicialment als centres que oferien els estudis d'Infermeria, però, posteriorment, algunes escoles, en ampliar la seva oferta d'estudis, van modificar el nom afegint el de la o el de les noves titulacions que oferien, "EUI i Fisioteràpia" o "EUI, Fisioteràpia i Nutrició". Altres escoles es van transformar en EU de Ciències de la Salut, denominació més àmplia i que, igual com les altres, és d'acord amb el tipus d'estudis que ofereixen. Així, per a no haver d'especificar totes les denominacions cada vegada i, al mateix temps, assumint que Escola d'Infermeria és la denominació més freqüentment utilitzada, s'ha optat per utilitzar indistintament Escola, EUI i Centre.

Aquest estudi pretén, d'una banda, contribuir a adequar les actuacions i iniciatives dels responsables de la planificació universitària a Catalunya, de les universitats i dels mateixos centres i, per una altra, facilitar una estimació dels professionals d'Infermeria que es titularan en un futur a les universitats a Catalunya. Així mateix, també aportarà elements per a la reflexió sobre les possibles causes de disminució de la demanda observada durant els últims anys i propostes de línies d'actuació.

La meua activitat professional s'ha desenvolupat durant els últims 25 anys a l'entorn de la formació infermera i de la gestió. Com a directora de l'EUI de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, durant 18 anys, i com a presidenta de l'Associació de Directors de les Escoles d'Infermeria de Catalunya (ADEIC), durant els últims vuit anys, la situació dels estudis d'Infermeria a Catalunya ha estat motiu permanent d'interès. Per això, el procés d'elaboració d'aquest estudi és també la conseqüència de la reflexió realitzada durant aquests anys i, especialment, de l'anàlisi portada a terme, de forma periòdica, a partir del curs 2001-2002, moment en el qual els membres de l'ADEIC realitzem un primer informe en què manifestem la nostra preocupació per la disminució observada en la demanda.

De forma primordial, aquesta experiència ha determinat en gran mesura l'elecció del tema d'estudi, així com els enfocaments teòrics i metodològics que he utilitzat per a l'anàlisi i la comprensió de la situació dels estudis d'Infermeria a Catalunya. Però, més enllà d'aquest interès, també m'ha impulsat l'interès personal per contribuir al canvi d'aquesta realitat, ja que la considero susceptible de ser modificada, tant des de les iniciatives individuals innovadores, com des del treball col·lectiu i polític.

L'adequació entre l'oferta i la demanda de professionals d'infermeria ha estat també una preocupació permanent dels responsables de la planificació de recursos d'infermeria i més a partir dels últims anys, moment en què es percep una disminució de l'oferta de professionals. Els estudiants d'infermeria, en escollir entre les diferents opcions universitàries, a més de les seves preferències, l'oferta de places i la nota d'accés, han de considerar també el cost dels estudis, a causa de la menor oferta de places públiques per als estudis d'Infermeria així com les precàries condicions contractuals dels recent titulats.

En una atenció de salut de qualitat intervenen diversos factors, però sembla que un de prioritari depèn que hi hagi un nombre suficient i adequat de professionals d'infermeria. Per tant, sembla necessari valorar els desajustaments actuals i adoptar les mesures necessàries per a prevenir les possibles conseqüències d'aquesta situació en la qualitat de l'atenció als ciutadans. Per aquestes raons, espero que la realització i els resultats d'aquesta investigació tinguin una utilitat tant bàsica com aplicada. La utilitat bàsica vindrà donada en permetre la constatació en l'anàlisi de la relació entre oferta, demanda, matrícula, titulació i cost dels estudis d'Infermeria. I la utilitat aplicada per la confiança en què les conclusions i propostes d'aquesta investigació puguin contribuir a la presa de decisions dels responsables de la planificació universitària a Catalunya, de les universitats i dels mateixos centres.

En el context de transformacions profundes derivades d'una societat basada cada vegada més en el coneixement, el desenvolupament dels estudis universitaris ha evolucionat en els últims anys i ha experimentat canvis importants. S'ha produït una expansió massiva de l'educació superior que es tradueix, com a aspectes més destacats, en la creació de centres privats i modificacions substancials en l'oferta als estudiants¹. A Europa, amb la finalitat de millorar la competitivitat i l'oferta d'ocupació dels universitaris europeus, la Declaració Conjunta dels Ministres Europeus d'Educació a Bolonya (1999) assenyalava que, per a l'any 2010, haurà d'estar establert l'Espai Europeu d'Educació Superior².

Quan s'analitza la situació a Espanya, es posa de manifest que els importants canvis experimentats es caracteritzen per una expansió quantitativa del nombre d'alumnes i nous centres, la transferència de competències en matèria universitària a les comunitats autònomes i la creació de les universitats privades. Aquest procés, juntament amb el desenvolupament de convergència europea de l'educació superior, conforma una part fonamental del nou escenari al qual ha d'enfrontar-se la universitat espanyola.

El marc en el qual se situa aquest projecte requereix d'una descripció de l'entorn universitari espanyol, d'una valoració profunda de l'entorn universitari català, així com d'una anàlisi de les característiques específiques dels estudiants d'Infermeria i de les oportunitats amb les quals compten en finalitzar els estudis. Aquests aspectes es presenten a continuació inclosos en els quatre elements clau, que constitueixen l'eix vertebrador d'aquest projecte: entorn universitari, oferta i demanda, perfil del futur professional i condicions i situació laboral.

■ Entorn universitari

A Espanya, en el curs acadèmic 2004-2005 existien 72 institucions universitàries, de les quals 50 eren públiques i 22 de caràcter privat. Els estudis de diplomatura en Infermeria s'oferien en 106 centres, entre centres públics i privats³.

Actualment, a Catalunya hi ha un total de 12 universitats, de les quals 7 són públiques, 4 privades i 1 no presencial. Els estudis d'Infermeria s'ofereixen en 6 universitats públiques i en 3 de privades, amb un total de 15 centres, dels quals 7 són propis de la universitat (4 a universitats públiques i 3 a universitats privades) i 8 adscrits a universitats públiques⁴.

En tots els centres adscrits a les universitats públiques i en els propis de les universitats privades l'estudiant paga matrícula privada, fixada pel centre. El preu total de la matrícula per a aquest curs 2006-07 ha comportat un preu mitjà aproximat de 4.000 € estudiant - curs.

■ Oferta i demanda

La *Conferencia de Rectores de las Universidades Españolas* (CRUE) en la quarta edició de l'estudi *La Universidad Española en cifras*⁵ conclou que, segons les dades de l'informe, l'oferta de les universitats no s'ha creat en funció de la demanda, ni tampoc en funció de criteris d'eficiència econòmica o com a impulsora de desenvolupament econòmic, excepte rares excepcions. Les universitats públiques van oferir, en el curs 2004/2005, 2.787 titulacions oficials. Si es comparen aquestes dades amb les del curs 2000/01 s'observa un notable creixement (16%) dels títols oferts que, en termes globals, no es correspon amb la demanda, ja que totes les comunitats han registrat una disminució del nombre d'alumnes matriculats.

La demanda respon en gran mesura a la pressió demogràfica i als canvis que s'hi produeixen, si bé és cert que aquest criteri va perdent influència de manera progressiva. Al costat del factor demogràfic, un dels criteris que més tenen en compte els alumnes, a més de la gran oferta de titulacions a les quals poden optar, és el nombre d'anys de permanència, de mitjana, en les titulacions, que pot variar de tres anys (les de cicle curt) fins a cinc (les de cicle llarg). Segons les dades de l'*Atlas digital de la España universitaria. Bases para la planificación estratégica de la enseñanza superior* (2006)³, la demanda de titulacions universitàries s'ha reduït en un 18% en l'últim any i augura una caiguda fins a l'horitzó de 2016. Per això, s'assenyala com a "clau" la necessitat d'avançar-se i planificar les diferències en el futur pròxim partint de l'anàlisi dels factors determinants en l'evolució de la demanda universitària.

Les titulacions amb major demanda corresponen a la branca de Ciències Socials, que concentren el 46% del total, repartint-se en carreres de cicle curt (43%) i llarg

(57%). El seu caràcter polivalent i el gran nombre de places existents, que es plasma en notes d'accés baixes i els baixos nivells d'atur, són les principals raons per les quals aquesta branca manté la seva demanda cada any. Les titulacions tècniques, per la seva banda, cada vegada estan adquirint més pes⁵. Respecte a la matrícula dels estudiants en cada cicle, s'ha registrat un lleu increment de l'alumnat en titulacions de cicle curt. A Madrid, Galícia i Catalunya, el percentatge d'estudiants de cicles curts és inferior a la mitjana nacional (39,2%).

Quan s'analitza la demanda d'Infermeria a nivell nacional³ (*Atlas digital de la España universitaria. Bases para la planificación estratégica de la enseñanza superior 2006*)³, es constata que Infermeria és una de les titulacions més sol·licitades en relació amb les seves places. És important assenyalar, en aquest punt, que durant els últims anys s'està observant l'existència d'un desajustament entre l'oferta de places i la demanda d'accés a aquesta titulació⁶. A Catalunya, aquesta situació de disminució de la demanda específica d'Infermeria, lluny de ser una qüestió conjuntural, sembla que pot estar influenciada per factors relacionats amb l'entorn universitari que ofereix aquests estudis, així com per les condicions contractuals i laborals del mercat de treball dels recent titulats.

■ Perfil del futur professional

L'*Estudio sobre los universitarios españoles* (Fundació BBVA 2006)⁷ aporta dades rellevants sobre les característiques dels universitaris espanyols i el perfil dels futurs professionals. L'estudi ha estat realitzat en una mostra de la població universitària espanyola matriculada en estudis de segon cicle i cursant els últims dos anys d'estudis. Sobre la base d'una àmplia enquesta, s'han obtingut dades sobre la visió dels joves universitaris respecte als seus estudis i perspectives vitals i professionals. Els resultats indiquen que els estudiants es troben molt satisfets amb la seva carrera, el 67% dels universitaris trien carrera per motius vocacionals. El 50% dels universitaris projecta només treballar i un 17% únicament estudiar, mentre que un 24% creu que compatibilitzar ambdues activitats és positiu respecte a la possibilitat de buscar i trobar un treball afí a la seva carrera en acabar els seus estudis. En una escala de 0 a 10, on 0 indica gens probable i 10 molt probable, la mitjana en el conjunt d'estudiants és de 6,3. Quan s'analitza treball i estudis, 3 de cada 10 compatibilitzen treball i estudis i, en general, es tracta de treballs poc relacionats amb els seus estudis.

Tal com es reflecteix en l'estudi, més enllà de les característiques formals referides al tipus d'activitat o sector en el qual voldrien exercir la seva carrera professional, les prioritats a l'hora de triar una ocupació semblen vincular-se en major mesura a l'estabilitat, la possibilitat de conciliar la vida familiar amb la laboral i als ingressos. Els estudiants de ciències de la salut inclosos en l'estudi (Medicina, Odontologia, Farmàcia, Veterinària) destaquen per la seva inclinació a voler treballar en l'administració pública o pel seu compte; després dels estudiants d'experimentals, són els que més desitgen dedicar-se a la investigació científica (51% davant de la mitjana de 36%). En comparació amb els seus companys, a l'hora de buscar ocupació, donarien major prioritat a l'equilibri que pugui oferir el treball amb la seva vida personal. Són, al costat dels de tècniques, els més optimistes respecte a trobar un treball afí als seus estudis.

■ Condicions i situació laboral

L'adequació entre l'oferta i la demanda de professionals d'infermeria ha estat una preocupació permanent dels responsables de la planificació de recursos d'infermeria i més a partir dels últims anys, que s'observa una disminució de l'oferta de professionals. Convé assenyalar que el fet de conèixer la demografia de la professió, àdhuc sent molt necessari, no és suficient per donar resposta a la complexa qüestió de la planificació de recursos humans ni a l'adequació entre oferta i demanda. No obstant això, ha de ser el primer pas segons la gran proliferació d'informes que analitzen el tema, constituint-se com a paradigmàtiques d'aquesta "preocupació internacional" per l'adequació entre oferta i demanda de professionals infermers^{8,9}. Les aportacions obtingudes d'informes com: *Escasez mundial de enfermeras: Sectores prioritarios de intervención CIE / FIFN*⁹ i l'informe *La escasez de enfermeras especialistas en el mundo: Problemas y actuaciones*¹⁰, posen de manifest les tendències i els principals desafiaments, i proporciona un marc de treball per a les intervencions de les polítiques per tractar els reptes dels recursos humans. A nivell europeu, l'informe *Aportación de la Enfermería a la Sanidad Europea*¹¹, presentat pel president del *Consejo General de Enfermería de España*, posa de manifest que a Espanya hi ha un 40% menys d'infermeres (500) per a atendre la població que en la mitjana europea (843). Segons aquest mateix estudi, la distribució d'infermeres per 100.000 habitants a Catalunya és de 495.

Per inserció laboral s'entén el pas des de la universitat al mercat laboral, és a dir, l'espai que existeix entre l'obtenció del títol que legitima com a professional i el

desenvolupament del rol de les activitats professionals. El *Libro Blanco del título de grado en enfermería*¹² destaca l'elevat percentatge d'estudiants que han trobat ocupació després de la seva graduació. Aquesta situació contrasta amb el 40% que mantenen la seva primera ocupació significativa i l'elevat nombre de contractes interins i eventuais, fet que es tradueix en una inserció laboral precoç, però precària i inestable. Dades procedents de la publicació *Información del mercado de trabajo de las titulaciones universitarias del área de Ciencias de la Salud*¹³ indiquen que, el desembre de 2002, en les oficines d'ocupació de tot el territori espanyol figuraven registrades com demandants d'ocupació d'infermeria 15.400 persones. La tendència en els últims quatre anys mostra un descens d'aquesta demanda d'ocupació (el 1999 eren gairebé 18.000 els demandants d'ocupació en infermeria). Un aspecte a considerar quan s'analitzen aquestes dades és la inserció laboral dels nostres titulats a l'estranger amb una forta demanda de països de l'entorn com Itàlia, França, Portugal i Regne Unit. Des de l'any 2001, a causa del programa / conveni existent entre el *Ministerio de Sanidad y Consumo* i el *National Health Service* (NHS) del Regne Unit, es van incorporar 999 titulats a aquest país, d'aquests, 299 eren d'Andalusia (segons dades aportades per la mateixa ambaixada)¹⁴.

A Catalunya, segons l'estudi del Consell de Col·legis de Diplomats en Infermeria de Catalunya, *Recomanacions per a la dotació d'infermeres a les unitats d'hospitalització*, dirigit per Lena Ferrús (2006)¹⁵, en poc temps ens podem trobar amb una escassetat important d'infermeres comparable a la que tenen altres països europeus que es veuen obligats a importar infermeres. Segons aquesta mateixa font, a desembre de 2005, a Catalunya hi havia 37.332 infermeres col·legiades no jubilades, amb una ràtio de 591 infermeres per cada 10.000 habitants, un 30% inferior a la mitjana europea, que és de 843, segons l'estudi del Consell General d'Infermeria (2005)¹⁵⁻¹⁷.

Formació i ocupació són dos temes profundament relacionats, entre els quals hauria d'existir un cert equilibri que no sempre es dona; a manera d'exemple podem citar algunes dades que aporta l'estudi *Trayectoria laboral de las enfermeras de una Escuela durante los cuatro años siguientes a la graduación. 2000-2004*¹⁸. Aquest estudi identifica les condicions laborals dels titulats de l'Escola Universitària d'Infermeria de Sant Pau als tres anys de la graduació i compara aquesta situació amb la que tenien als set mesos d'aquesta. Identifica els elements que han afavorit la contractació laboral i comprova si han assolit emancipar-se. L'estudi conclou que als quatre anys de la graduació la inserció laboral és gairebé completa, però les condicions de treball segueixen sent inestables i precàries i, comparativament, als set mesos aquesta ha empitjorat. Els elements que més afavoreixen la contractació

laboral són la disponibilitat horària i la preparació acadèmica. Solament la meitat dels titulats ha aconseguit emancipar-se.

Conèixer la demanda d'accés als estudis d'Infermeria serà de gran ajuda, d'una banda, per a adequar les actuacions i iniciatives dels responsables de la planificació universitària a Catalunya, de les universitats i dels mateixos centres i, per una altra, per tenir una estimació dels professionals d'infermeria que es titularan en un futur a les universitats a Catalunya. Així mateix, aportarà elements útils per a la reflexió sobre les possibles causes de disminució de la demanda observada durant els últims anys.

La decisió dels estudiants d'escollir entre les diferents titulacions universitàries està influenciada per diferents factors com són, entre d'altres, la limitació de l'oferta de places i la nota d'accés. Però en els estudis d'Infermeria, a més d'aquests factors, l'estudiant ha de sospesar les seves preferències amb el cost d'aquests estudis, per ser l'oferta de places públiques menor a l'oferta de places amb matrícula privada, i les precàries condicions laborals dels recent titulats.

■ Objectiu general

Descriure l'evolució de la demanda i analitzar les possibles causes de disminució de la demanda d'accés als estudis d'Infermeria a Catalunya durant el període 2000-2006 i establir propostes de futur.

■ Objectius específics

- Analitzar l'entorn universitari que ofereixen els estudis d'Infermeria: universitats (públiques i privades) i centres (propis i adscrits).
- Descriure l'evolució de la relació oferta, demanda, matrícula i graduació en els estudis d'Infermeria a Catalunya.
- Analitzar la relació entre l'evolució del preu de matrícula i l'evolució de la demanda dels estudis d'Infermeria a Catalunya.

■ Disseny

Estudi retrospectiu descriptiu i d'avaluació. S'ha portat a terme una descripció de l'entorn universitari: universitats (públiques i privades) i centres (propis i adscrits) que ofereixen els estudis d'Infermeria a Catalunya durant el període 2000-2006. També s'ha analitzat la relació oferta, demanda, matrícula i graduació dels estudiants, en funció del tipus de centre, tipus d'universitat i global de Catalunya. Amb aquesta aproximació s'ha pretès entendre l'evolució de la demanda per centre, universitat i la demanda global a Catalunya, relacionada amb l'evolució de l'oferta de places i el nombre de titulats, així com amb les possibles causes de desequilibri entre oferta i demanda.

■ Participants

Els participants de l'estudi són tots les escoles universitàries d'Infermeria de Catalunya durant el període 2000-2006.

■ Recollida de dades

La recollida de dades s'ha portat a terme de forma retrospectiva per al període d'estudi comprès entre els anys acadèmics 2000-2001 i 2006-2007.

Variables

S'analitzen 6 grans blocs de variables. El primer bloc inclou aquella informació que permet establir i definir el context universitari que ofereix la titulació de diplomada en Infermeria a Catalunya. El segon bloc inclou les variables relacionades amb l'oferta,

el tercer bloc les variables relacionades amb la demanda d'accés als estudis d'Infermeria, el quart les variables relacionades amb la matrícula, el cinquè correspon a les variables relacionades amb els titulats i, finalment, el bloc sisè inclou les variables relatives al preu.

■ Anàlisi de dades

Mètodes estadístics

Les dades que s'han analitzat han estat dades agregades. S'ha portat a terme una anàlisi descriptiva de totes les variables en estudi. Per a les variables categòriques aquesta anàlisi inclou freqüència, percentatge, percentatge vàlid i percentatge acumulat. En el cas de les variables quantitatives s'inclou la mitjana, l'error típic i desviació típica, els límits inferior i superior de l'interval de confiança al 95% i els valors absoluts.

Per a estudiar la relació entre dues variables categòriques s'han utilitzat taules de contingència. Com a test inferencial s'ha utilitzat el chi-quadrat. En cas d'una variable categòrica versus una de quantitativa es descriu la mitjana i la desviació estàndard. Per analitzar la inferència s'empra el test d'ANOVA.

Aproximació multivariant

L'anàlisi de la possible relació entre les variables oferta, demanda, matrícula, titulats i preu matrícula, en funció del tipus d'escola, del tipus d'universitat i la global a Catalunya, s'ha realitzat amb una aproximació multivariant, a través de models de regressió lineal múltiple. Per avaluar la bondat de l'ajustament del model resultant s'ha utilitzat el coeficient de correlació lineal de Pearson®.

El nivell de significació estadística que es considerarà és el 5% ($\alpha = 0,05$). L'aproximació emprada ha estat en tots els casos bilateral. El programa estadístic empleat ha estat l'*Statistical Package for Social Sciences* (SPSS), versió 14.0.

■ Consideracions ètiques

Els resultats de l'estudi es presenten aglutinats per tipus d'escola, per tipus d'universitat, o com a resultats globals per a Catalunya. En cap moment es poden identificar els resultats individuals d'una EUI concreta.

■ Limitacions de l'estudi

Les limitacions d'aquesta investigació estan relacionades amb el tema d'estudi i amb els canvis produïts en algunes de les EUI al llarg del període d'estudi.

Convé assenyalar en relació amb el període d'estudi que les dades relatives a les EUI i a les universitats es presenten com a resultats agregats per a tot el període, sense que s'hagin incorporat els canvis secundaris a la creació del "Campus Terres del Ebre" ja que solament afecta els dos últims anys analitzats. No obstant això, cal destacar que aquest canvi no afecta els resultats de les variables estudiades ja que les dades es presenten de forma individual per a cada any acadèmic.

Es presenten els resultats de l'estudi agrupats en base a les variables analitzades. En el primer apartat es presenten els resultats relatius al context universitari que ofereix la titulació Infermera a Catalunya i en el segon apartat es detallen els resultats descriptius per a cada variable.

■ Context universitari que ofereix la titulació infermera a Catalunya

A Catalunya hi ha un total de 12 universitats, de les quals 7 són públiques, 4 privades i 1 no presencial. Els estudis de diplomant d'Infermeria s'imparteixen en 6 de les 7 universitats públiques i en 3 de les 4 universitats privades. El total de centres entre propis de la universitat i adscrits a universitats públiques és de 16 (inclou EUI Verge de la Cinta actualment Campus Terres de l'Ebre).

- Universitats públiques: Universitat de Barcelona (UB), Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), Universitat Politècnica de Catalunya (UPC), Universitat Pompeu Fabra (UPF), Universitat de Girona (UdG), Universitat de Lleida (UdLl), Universitat Rovira i Virgili (URV).
- Universitats privades: Universitat Ramon Llull (URL), Universitat Internacional de Catalunya (UIC), Universitat de Vic (UV), Universitat Abat Oliba CEU.
- Universitat no presencial: Universitat Oberta de Catalunya (UOC).

La taula 1 presenta les 9 universitats que ofereixen la titulació d'Infermeria a Catalunya i el nombre de centres de cada universitat en els quals es poden cursar els estudis d'infermeria.

Taula 1

Universitats que ofereixen Infermeria a Catalunya

Universitat	Freqüència	Percentatge	Percentatge vàlid	Percentatge acumulat
Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)	5	31,3	31,3	31,3
Universitat de Barcelona (UB)	3	18,8	18,8	50,0
UB / Universitat Pompeu Fabra (UPF)	1	6,3	6,3	56,3
Universitat de Girona (UdG)	1	6,3	6,3	62,5
Universitat de Lleida (UdLL)	1	6,3	6,3	68,8
Universitat Internacional de Catalunya (UIC)	1	6,3	6,3	75,0
Universitat Ramon Llull (URL)	1	6,3	6,3	81,3
Universitat Rovira i Virgili (URV)	2	12,5	12,5	93,8
Universitat de Vic (UVIC)	1	6,3	6,3	100,0
Total	16	100,0	100,0	

La relació de centres que ofereixen els estudis de diplomatura en Infermeria és la següent:

- Escola Universitària d'Infermeria (UB - L'Hospitalet de Llobregat)
- Escola Universitària d'Infermeria Sant Joan de Déu (UB - Esplugues de Llobregat)
- Escola Universitària d'Infermeria Santa Madrona (UB - Barcelona)
- Escola Universitària de Ciències de la Salut (UAB - Manresa)
- Escola Universitària d'Infermeria Vall d'Hebron (UAB - Barcelona)
- Escola Universitària d'Infermeria de la Creu Roja (UAB - Terrassa)
- Escola Universitària d'Infermeria Hospital de la Santa Creu i Sant Pau (UAB - Barcelona)
- Escola Universitària d'Infermeria i Fisioteràpia Gimbernat (UAB - Sant Cugat del Vallès)

- Escola Universitària d'Infermeria del Mar (UPF - Barcelona)
- Escola Universitària d'Infermeria (UdLL - Lleida)
- Escola Universitària d'Infermeria (UdG - Girona)
- Escola Universitària d'Infermeria (URV - Tarragona)
- Escola Universitària d'Infermeria Verge de la Cinta (URV - Tortosa)
- Escola Universitària d'Infermeria, Fisioteràpia i Nutrició Blanquerna (URL - Barcelona)
- Escola Universitària de Ciències de la Salut (UV - Vic)
- Facultat de Ciències de la Salut (UIC - Sant Cugat del Vallès)

A la taula 2 es detalla el nombre d'escoles (centres) agrupades segons siguin pròpies de la universitat pública (4), adscrites a una universitat pública (9) i pròpies d'una universitat privada (3).

Taula 2

Tipus d'escola

Tipus d'escola	Freqüència	Percentatge	Percentatge vàlid	Percentatge acumulat
Pròpia U. Pública	4	25,0	25,0	25,0
Adscrita U. Pública	9	56,3	56,3	81,3
Pròpia U. Privada	3	18,8	18,8	56,3
Total	16	100,0	100,0	

A la taula 3 es presenta la relació d'escoles per cada universitat. S'identifica cada centre per la seva denominació i la universitat a la qual correspon. S'observa que la UAB és la que té major nombre de centres, amb cinc EUI, seguida de la UB amb tres i la URV amb dos; el centre propi i l'EUI Verge de la Cinta com a centre adscrit, respecte a l'EUI Verge de la Cinta cal destacar que a, partir del curs 2005-2006, s'integra a la URV, i esdevé "Infermeria. Campus Terres de l'Ebre".

Taula 3

Relació de les escoles per cada universitat

Universitat	Escola
UAB	EUI de Ciències de la Salut de Manresa
	EUI de la Creu Roja de Terrassa
	EUI i de Fisioteràpia Gimbernat
	EUI Sant Pau
	EUI Vall d'Hebron
UB	EUI de UB
	EUI Sant Joan de Déu
	EUI Santa Madrona
UB / UPF	EUI del Mar
UdG	EUI de Girona
UdLl	EUI de Lleida
UIC	EUI de la UNICA Campus Sant Cugat
URL	EUI Fisioteràpia i Nutrició Blanquerna
URV	EUI de URV
	EUI Verge de la Cinta
UVIC	Escola Universitària de Ciències de la Salut de Vic

La taula 4 mostra la relació d'escoles/centres per cada universitat, agrupades segons tipus d'escola i tipus d'universitat. Com es pot observar hi ha dues universitats que no tenen cap centre propi; la UAB amb cinc centres adscrits i la UPF amb un. Les altres universitats, tant públiques com privades, totes tenen EUI pròpia o integrada a la universitat.

La UB, a més del centre propi, té dues EUI adscrites fins a l'any 2007 que es queda amb una, l'EUI Sant Joan de Déu, i la URV que, a més de l'EUI pròpia, té un centre adscrit fins al curs 2005-06 quan l'EUI Verge de la Cinta s'integra en la mateixa universitat.

Taula 4

Relació de les escoles per cada universitat, agrupades segons tipus d'escola i tipus d'universitat

Tipus Universitat	Universitat	Tipus d'escola	Escola
Pública	UAB	Adscrita	EUI de Ciències de la Salut de Manresa
		Adscrita	EUI de la Creu Roja de Terrassa
		Adscrita	EUI i de Fisioteràpia Gimbernat
		Adscrita	EUI Sant Pau
		Adscrita	EUI Vall d'Hebron
	UB	Pròpia	EUI de UB
		Adscrita	EUI Sant Joan de Déu
		Adscrita	EUI Santa Madrona
	UB / UPF	Adscrita	EUI del Mar
	UdG	Pròpia	EUI de Girona
	UdLl	Pròpia	EUI de Lleida
	URV	Pròpia	EUI de URV
		Adscrita	EUI Verge de la Cinta
Privada	UIC	Pròpia	EUI de la UNICA Campus Sant Cugat
	URL	Pròpia	EUI Fisioteràpia i Nutrició Blanquerna
	UVIC	Pròpia	Escola Universitària de Ciències de la Salut de Vic

La taula 5 mostra la situació territorial, per comarca i ciutat. S'observa una major concentració de centres en el Barcelonès amb sis centres; cinc a la ciutat de Barcelona i un a L'Hospitalet de Llobregat, seguit del Vallès Occidental amb tres; dos a Sant Cugat del Vallès i un a Terrassa.

Taula 5

Situació territorial de les escoles a Catalunya segons comarca i ciutat

Escola	Universitat	Comarca	Ciutat
EUI de UB	UB	Barcelonès	Hospitalet de Llobregat
EUI de Ciències de la Salut de Manresa	UAB	Bages	Manresa
EUI de Girona	UdG	Gironès	Girona
EUI de la Creu Roja de Terrassa	UAB	Vallès Occidental	Terrassa
EUI de la UNICA Campus Sant Cugat	UIC	Vallès Occidental	Sant Cugat del Vallès
EUI de Lleida	UdLl	Segrià	Lleida
EUI de URV	URV	Tarragonès	Tarragona
EUI del Mar	UB / UPF	Barcelonès	Barcelona
EUI Fisioteràpia i Nutrició Blanquerna	URL	Barcelonès	Barcelona
EUI i de Fisioteràpia Gimbernat	UAB	Vallès Occidental	Sant Cugat del Vallès
EUI Sant Joan de Déu	UB	Baix Llobregat	Esplugues de Llobregat
EUI Sant Pau	UAB	Barcelonès	Barcelona
EUI Santa Madrona	UB	Barcelonès	Barcelona
EUI Vall d'Hebron	UAB	Barcelonès	Barcelona
EUI Verge de la Cinta	URV	Baix Ebre	Tortosa
Escola Universitària de Ciències de la Salut de Vic	UVIC	Osona	Vic

A la taula 6 es presenta la distribució de centres per comarca. Com es pot observar i com s'explica també a la taula número 6, la major concentració es troba en el Barcelonès amb sis centres, seguida del Vallès Occidental amb 3. Cal destacar que dels sis centres del Barcelonès, solament un, l'EUI de la UB és amb matrícula a preu públic i els altres cinc, EUI adscrites i pròpies d'universitats privades són amb matrícula privada.

Taula 6

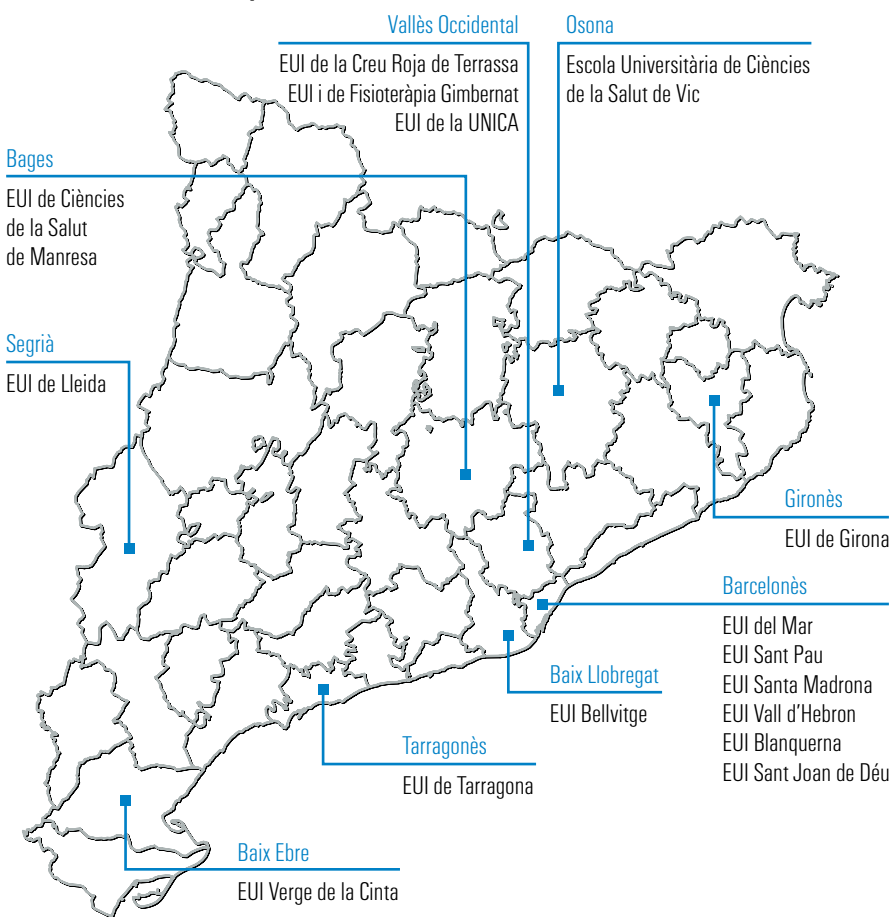
Distribució de les escoles per comarca

Universitat	Freqüència	Percentatge	Percentatge vàlid	Percentatge acumulat
Bages	1	6,3	6,3	6,3
Baix Ebre	1	6,3	6,3	12,5
Baix Llobregat	1	6,3	6,3	18,8
Barcelonès	6	37,5	37,5	56,3
Gironès	1	6,3	6,3	62,5
Osona	1	6,3	6,3	68,8
Segrià	1	6,3	6,3	75,0
Tarragonès	1	6,3	6,3	81,3
Vallès Occidental	3	18,8	18,8	100,0
Total	16	100,0	100,0	

En el mapa de la figura 1, s'ha unit mitjançant una línia els centres amb la comarca on estan situats. Els punts blancs, que representen la localització dels centres, permeten veure de forma gràfica que la major concentració es dona al Barcelonès amb sis centres, seguit del Vallès Occidental amb tres. Cadascun dels centres restants està situat al Gironès, Osona, Bages, Segrià, Tarragonès i Baix Ebre.

Figura 1

Distribució de les escoles per comarca

La taula 7 mostra la localització de les escoles (centres) per població. A Barcelona hi ha 5 centres, seguida de Sant Cugat del Vallès amb 2. La resta d'escoles està situada cadascuna en una població diferent.

Taula 7

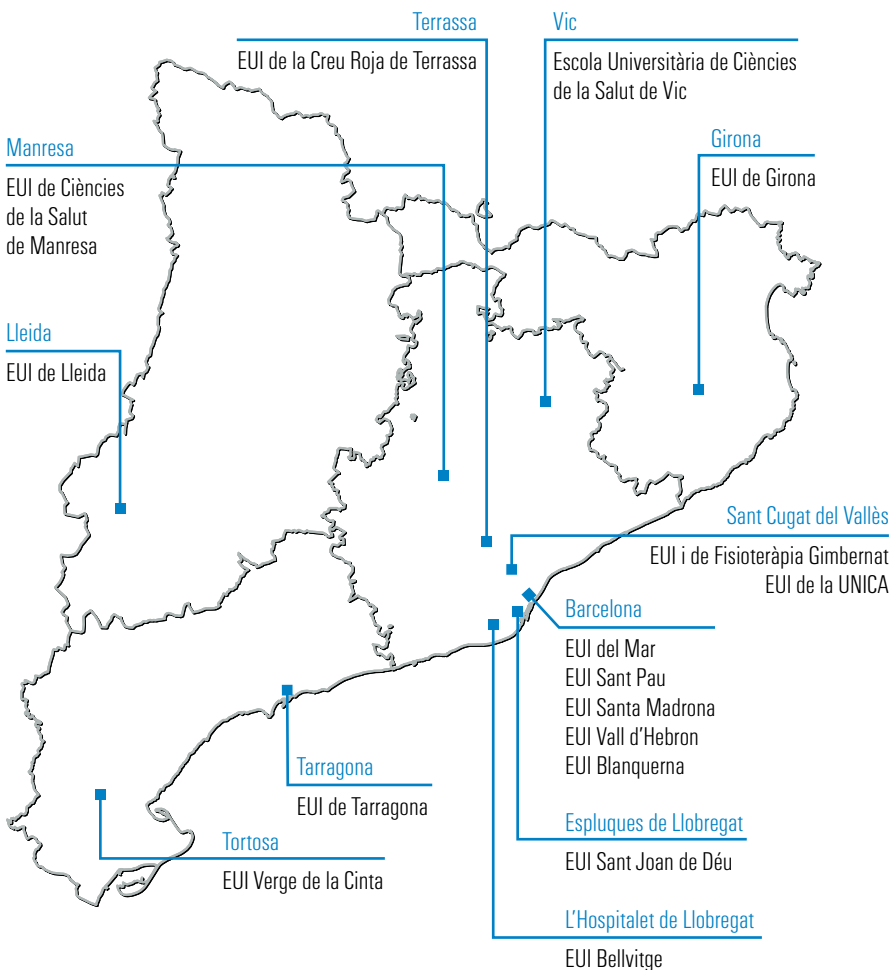
Distribució de les escoles per ciutat

Universitat	Freqüència	Percentatge	Percentatge vàlid	Percentatge acumulat
Barcelona	5	31,3	31,3	31,3
Esplugues de Llobregat	1	6,3	6,3	37,5
Girona	1	6,3	6,3	43,8
L'Hospitalet de Llobregat	1	6,3	6,3	50,0
Lleida	1	6,3	6,3	56,3
Manresa	1	6,3	6,3	62,5
Sant Cugat del Vallès	2	12,5	12,5	75,0
Tarragona	1	6,3	6,3	81,3
Terrassa	1	6,3	6,3	87,5
Tortosa	1	6,3	6,3	93,8
Vic	1	6,3	6,3	100,0
Total	16	100,0	100,0	

En el mapa de la figura 2, s'ha unit mitjançant una línia les escoles amb la ciutat on estan situades. Els punts blancs representen la localització de l'escola a la població corresponent.

Figura 2

Distribució de les escoles per ciutat

A Catalunya, com es reflecteix en els resultats, els estudis de diplomats en Infermeria s'imparteixen en 6 universitats públiques i en 3 universitats privades, amb un total de 16 centres. Aquests centres es distribueixen en: 4 propis de la universitat pública, 9 adscrits a universitats públiques i 3 són propis d'una universitat privada.

En analitzar la relació d'escoles i la universitat a la qual corresponen, s'observa que la UAB, amb 5 EUI, és la que té major nombre de centres, seguida de la UB amb tres i la URV amb dos. Però cal destacar que les cinc EUI de la UAB són totes centres adscrits i és l'única universitat catalana que des de la integració dels estudis d'Infermeria a la universitat l'any 1977 ha ofert els estudis de diplomats en Infermeria exclusivament en centres adscrits. A partir del curs 2005-06, a causa del procés de desadscripció de la UB que va realitzar l'EUI del Mar per a passar a ser centre adscrit de la UPF, aquesta universitat es va convertir en la segona que ofereix aquests estudis solament en centres adscrits. Les altres universitats, tant públiques com privades, totes ofereixen els estudis d'Infermeria en un centre integrat a la mateixa universitat. La UB, a més del centre propi, fins al 2005 tenia també tres EUI adscrites, el 2005, com ja s'ha esmentat, es produeix la desadscripció de l'EUI del Mar i es queda amb dues EUI adscrites fins a l'any 2007, quan passa a tenir una EUI integrada i una EUI adscrita. La URV, a més de l'EUI pròpia, té un centre adscrit, l'EUI Verge de la Cinta, situat a Tortosa, fins al 2005-06 quan s'integra en la mateixa universitat i esdevé en "Infermeria. Campus terres de l'Ebre".

Convé destacar que els canvis més significatius que s'han produït entre 2000-01 i 2006-07, respecte al nombre i tipus de centres, ha estat la integració de l'EUI Verge de la Cinta a la URV i l'ampliació del nombre de places a l'EUI pròpia de la UB, la qual cosa comportarà que amb el tancament de l'EUI Santa Madrona, adscrita a aquesta universitat, a partir del curs 2007-08, encara que hi hagi una EUI menys no solament no es perdran places sinó que, les que actualment té aquesta EUI com a centre adscrit, passin al sistema públic.

Respecte a la situació territorial de les EUI segons comarca i ciutat, destaca la major concentració en el Barcelonès amb 6 centres; 5 a la ciutat de Barcelona i 1 a l'Hospitalet de Llobregat, seguit del Vallès Occidental amb 3; 2 a Sant Cugat del Vallès i 1 a Terrassa. Cal destacar que, de les 6 EUI del Barcelonès, solament 1, l'EUI de la UB, està integrada i, per tant, amb matrícula a preu públic, les altres 5 són: 3 EUI adscrites i 2 pròpies d'universitats privades, per tant, les 5 tenen matrícula privada. Respecte a la localització de les escoles (centres) per població, a Barcelona hi ha 5 centres, seguida de Sant Cugat del Vallès amb 2. La resta d'escoles estan situades cadascuna en una població distinta.

En analitzar els resultats de l'estudi, es posa de manifest una de les característiques del context que ofereix els estudis d'Infermeria a Catalunya és la relativa a les diferències territorials on estan establertes les Escoles Universitàries d'Infermeria (EUI). Tal com diu el preàmbul de la Llei 3/2006, de 17 de març, de creació del Fons d'Acció Territorial de l'Educació Superior (DOGC núm. 4604, 30.03.06)¹⁹, a Catalunya a l'actualitat hi ha un ampli consens en l'evidència del paper rellevant dels centres d'educació superior en el seu territori d'influència més immediat. En aquest sentit, els centres són peces essencials del desenvolupament econòmic i social de l'entorn respectiu, especialment pel que fa a la formació del capital humà, la realització d'activitats d'investigació bàsica i aplicada, el suport a la innovació i l'esperit emprenedor, la internacionalització mitjançant programes de mobilitat d'estudiants i investigadors, la creació d'empreses i, en general, el foment de la cultura i el coneixement.

Els elements que configuren la vinculació dels centres d'educació superior amb el territori més immediat constitueixen el que s'ha denominat "la tercera missió de les universitats"²⁰. Aquesta Llei, "En reconeixement a la labor tan important que compleixen aquests centres d'educació superior i per a incentivar els efectes positius en el territori, planteja la creació d'un fons d'acció territorial de l'educació superior com a instrument financer i de cohesió territorial de la Generalitat, destinat a incentivar el manteniment d'estudis i centres universitaris, i de centres de suport o centres associats, amb la finalitat de consolidar tots els efectes positius que origina l'existència d'un centre d'educació superior"²¹.

Per tant, sembla evident el benefici que aporten les EUI, com a centres universitaris, siguin pròpies o adscrites, a la comarca i a la ciutat on estan situades. Però no sembla tan clar el benefici que obté el centre, especialment si es tracta d'una EUI adscrita a una universitat pública, respecte a la seva situació fora d'un campus universitari i respecte a la seva exclusió en els òrgans de representació, l'estructura i les activitats pròpies de la vida universitària. Els centres adscrits a la universitat solen estar bastant aïllats els uns dels altres i tots ells de la universitat a la qual estan adscrits, tant des de la perspectiva geogràfica com logística i, fins i tot, intel·lectual, la qual cosa suposa un obstacle per a la cooperació, el progrés intel·lectual i el desenvolupament científic de la disciplina.

L'existència de centres adscrits és una característica pròpia del sistema universitari espanyol i, encara que globalment a Espanya el nombre d'alumnes pertanyents a aquests centres és reduït, a Catalunya, els estudiants d'Infermeria matriculats en centres adscrits constitueixen un percentatge molt significatiu del total d'alumnes matriculats.

Les escoles adscrites a una universitat pública poden ser de titularitat pública o privada, però en cap cas els centres adscrits formen part de les estructures de la universitat, ni participen en la seva gestió, govern i activitats pròpies de la vida universitària. És la universitat la que avala els títols que expedeix, per a això exerceix una certa supervisió de l'activitat docent i els continguts dels ensenyaments impartits.

L'acostament entre la universitat i els centres adscrits requereix aprofundir en un major coneixement mutu i suport per a atendre les dificultats actuals de les EUI. Per establir una relació de confiança la universitat ha de conèixer i entendre amb més profunditat la realitat d'aquests centres, establir mecanismes de col·laboració més intensos i profunds que els que existeixen actualment.

És necessari reconèixer que els titulats que surten de les actuals EUI de Catalunya, tant de les pròpies com de les adscrites a la universitat, tenen un bon nivell de formació i són reconeguts com a bons professionals en el nostre país i també en altres països. Però, per a poder millorar i assegurar la qualitat i el rendiment docent, la investigació i la igualtat d'oportunitats educatives als estudiants d'Infermeria, les EUI necessiten una mica més que el reconeixement i la voluntat.

Convé destacar que la creació de EUI adscrites a una universitat pública, així com la seva localització territorial, sembla que respon més a la decisió, dels poders públics de donar resposta a les demandes de responsables locals i/o d'institucions sanitàries com a solució puntual a la necessitat de professionals, que no a un plantejament de planificació universitària o un projecte polític global que inclogui la formació i professió infermera. Seria convenient que, per a la creació de nous centres adscrits a les universitats públiques, a més dels requisits exigibles, es tinguí en compte també la planificació territorial dels que existeixen actualment, així com la possibilitat de compatibilitzar de forma eficient la docència, la investigació i la gestió.

“La infermeria, com a disciplina des de l'Ensenyament Superior, ha d'interioritzar els postulats vigents en el si de la Universitat, considerant la seva situació paradigàtica com a punt de partida i establint estructures de pensament i d'acció que obliguin al qüestionament i a l'argumentació del seu objecte d'estudi” (Hernández Conesa, J. 1995)²², però l'actual estructura d'Escoles Universitàries d'Infermeria, així com les seves connotacions jurídiques - administratives i acadèmiques, no afavoreixen el desenvolupament de la Infermeria com a disciplina científica en el si de les universitats.

■ Evolució de l'oferta, demanda, matrícula de nou ingrés i graduació en els estudis d'infermeria a Catalunya

En aquest apartat es presenta l'anàlisi de l'evolució de l'oferta de places, de la demanda, de la matrícula de nou ingrés i dels graduats en la titulació oficial de diplomant en Infermeria a Catalunya, en el període 2000/01 a 2006/07.

Els resultats es presenten agrupats en funció del tipus d'escola: escoles pròpies de la universitat pública (pròpia U. pública), escoles pròpies de la universitat privada (pròpia U. privada) i escoles adscrites a la universitat pública (adscrita U. pública), del tipus d'universitat: universitats públiques i les universitats privada i en forma de resultats globals de Catalunya.

Resultats de l'oferta

Tipus d'escola

En les figures 3 i 4 s'observa com l'oferta de places dels centres propis de les U. públiques, manifesta una lleugera disminució entre 2000 i 2001, aquesta disminució es recupera el 2002 i a partir d'aquest any l'oferta es manté constant fins a 2006. Els centres adscrits a la U. pública segueixen un comportament molt semblant. No succeeix el mateix en els centres propis de les U. privades, en aquests s'observa que sofreixen una important disminució a partir de 2002 i segueixen un comportament desigual en els anys posteriors. No obstant això, aquestes variacions no presenten significació estadística quan s'analiza l'evolució només per tipus de centre. L'evolució per anys i tipus de centre sí que presenta significació estadística ($p = 0,019$).

La figura 3 presenta el gràfic de les dades de la taula 9, mentre que la figura 4 mostra la representació dels valors absoluts així com les dades numèriques de l'oferta de places distribuïda en funció del tipus d'escola per al període 2000-2006.

Tipus d'universitat

La figura 5 presenta el gràfic de les dades de la taula 9. La figura 6 mostra la representació dels valors així com les dades numèriques de l'oferta en funció del tipus d'universitat. En ambdues, es pot observar un comportament desigual i ben diferen-

Figura 3

Evolució de l'oferta de places en funció del tipus d'escola, període 2000-2006

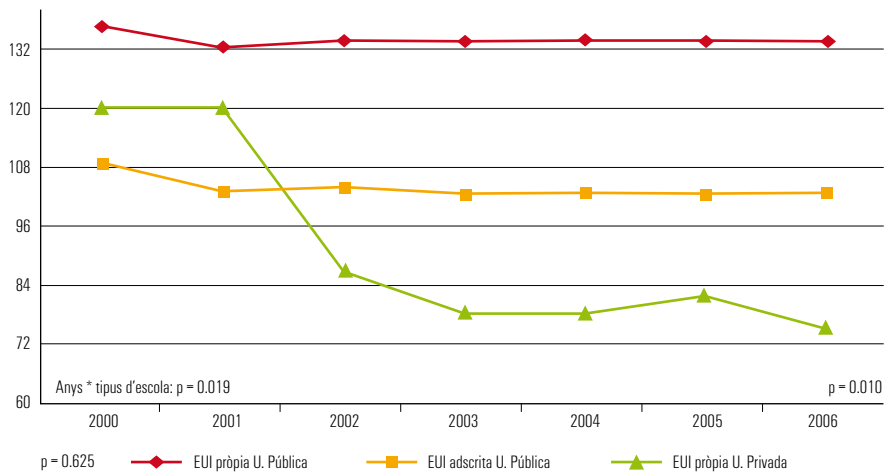
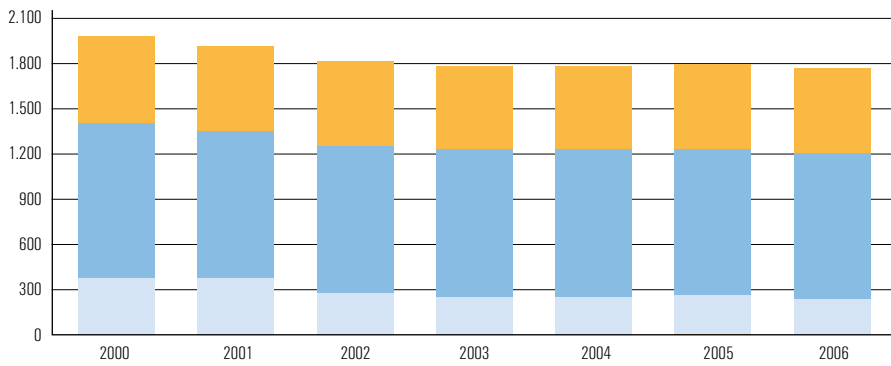

Figura 4

Valors absoluts de l'evolució de l'oferta de places en funció del tipus d'escola, període 2000-2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
E. pròpia Universitat Privada	360	360	260	235	235	245	225
E. adscrita Universitat Pública	979	930	935	925	925	925	925
E. pròpia Universitat Pública	547	530	535	535	535	535	535

Figura 5

Evolució de l'oferta de places en funció del tipus d'universitat, període 2000-2006

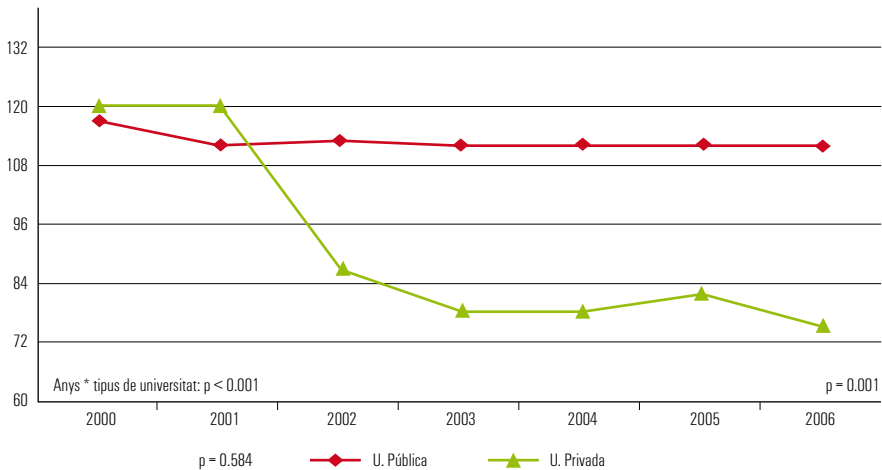
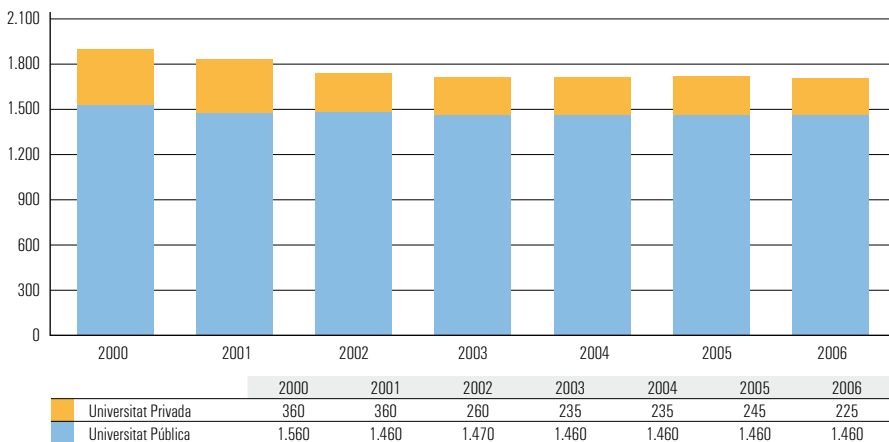

Figura 6

Valors absoluts de l'evolució de l'oferta de places en funció del tipus d'universitat, període 2000-2006

ciat, segons el tipus d'universitat, en l'evolució global de l'oferta de places de nou ingrés a Catalunya.

L'oferta global de les universitats públiques, a partir de la disminució produïda entre l'any 2000 i el 2001, s'ha mantingut pràcticament constant en els anys posteriors. En les U. privades l'evolució de l'oferta es manté constant entre l'any 2000 i el 2001 i posteriorment sofreix una disminució important fins al 2003, any a partir del qual s'observen lleugeres variacions anuals. Percebem que l'evolució per tipus d'universitat i anys presenta unes diferències estadísticament significatives ($p = 0,000$).

Evolució global

Com mostren les figures 7 i 8, l'evolució global de l'oferta de places de nou ingrés sofreix una disminució entre l'any 2000 i 2003, i es manté amb lleugeres variacions des de 2003 fins a 2006.

En nombres absoluts, a la figura 8 l'oferta global de places en el curs 2000-01 era de 1.810 i a partir del curs 2003-04 es manté estable en 1.740. A partir del curs 2004-05, el mètode utilitzat per imputar a l'oferta identificada com a sense límit (SL) ha estat imputar la mitjana aritmètica de l'oferta dels dos cursos anteriors.

L'evolució de l'oferta de places de nou ingrés a Catalunya ha sofert una lleugera disminució al llarg del període estudiat. En nombres absoluts, l'any 2000 l'oferta global de places era de 1.886 i, a partir del curs 2003-04, es manté estable fins al 2006 en 1.685 places, fet que suposa una disminució d'un 10,6%. Cal destacar que l'oferta de places públiques, és a dir, les que corresponen a centres propis de la universitat pública, l'any 2000 suposava un 29,00% de l'oferta total, les ofertes per escoles adscrites a universitats públiques un 51,90% i les pròpies d'universitats privades un 19,08%. L'any 2006 l'oferta es distribueix en un 31,75% les escoles pròpies d'universitats públiques, un 54,89% les escoles adscrites a universitats públiques i un 13,3% les escoles pròpies d'universitats privades.

D'acord amb aquestes dades podem concloure que la pèrdua de places correspon principalment a les universitats privades. No obstant això, cal destacar que dos centres, un adscrit a una universitat pública i l'altre propi d'una universitat privada, des del curs 2002-03 no estableixen límit en l'oferta de places i li assignen el qualificatiu de sense límit (SL), això dificulta la quantificació del nombre de places i produeix variacions en l'oferta de places entre un any i l'altre que no sempre es correspon

Figura 7

Evolució de l'oferta de places a Catalunya, període 2000-2006

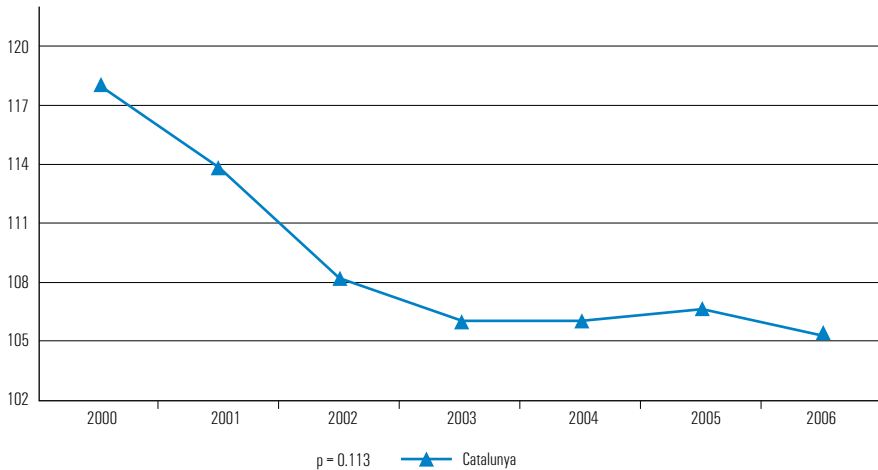
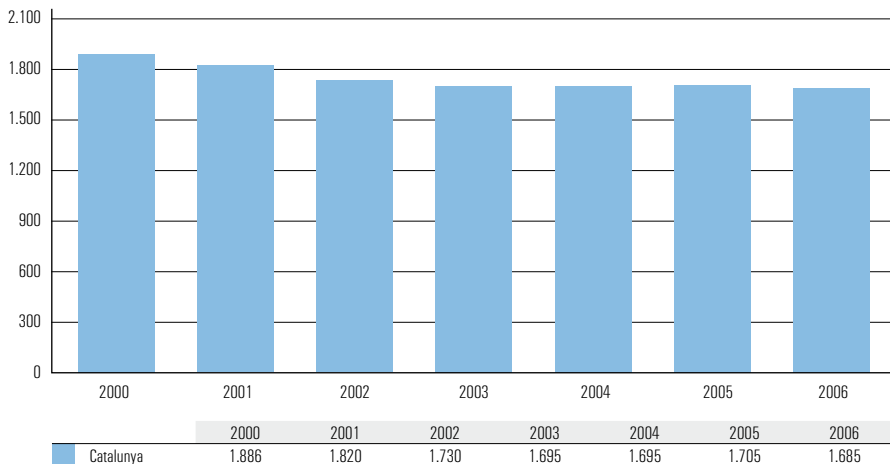

Figura 8

Valors absoluts de l'evolució de l'oferta de places a Catalunya, període 2000-2006

amb la realitat. Per a l'estimació de l'oferta de places SL el mètode utilitzat ha estat imputar la mitjana aritmètica de l'oferta dels dos cursos anteriors²³.

A Catalunya, gairebé el 70% de l'oferta de places per a estudiar Infermeria corresponen a centres adscrits i a U. privades, és a dir, són places amb matrícula privada. Aquesta situació es manté al llarg dels sis anys estudiats. Aquesta situació evidencia un escenari de desigualtats en l'oportunitat d'accés a places públiques per als estudiants d'Infermeria a Catalunya. A partir del curs 2007-2008 aquest% ha disminuït a causa de l'increment de 100 places a l'EUI pròpia de la UB i al tancament de 80% a l'EUI Santa Madrona adscrita a la UB.

A la Conferència Mundial de l'Educació Superior, que va organitzar la UNESCO el 9 d'octubre de 1998, l'accés a l'educació superior va formar part de l'agenda de discussió. Com a resultat, l'article tercer de la Declaració Mundial per a l'Educació Superior en el S. XXI: Visió i Acció, dedica especial atenció a la igualtat d'oportunitats en l'accés. La igualtat d'oportunitats es defineix com un dels principals reptes als quals ha de plantar cara l'Educació Superior²³.

Segons les dades de l'*Atles digital de l'Espanya universitària. Bases per a la planificació estratègica de l'ensenyament superior*³, Infermeria està entre les carreres amb sobredemanda respecte a les seves places. A Espanya, en el curs acadèmic 2004-2005, els estudis de diplomant en Infermeria tenien una oferta de 8.447 places i una ràtio per cent demanda/oferta de 202,24. Un 62,93% d'aquesta oferta correspon als centres propis de les U. públiques i el 37,06% als centres adscrits.

Quan es compara l'oferta de places a les universitats públiques de Catalunya amb el global d'Espanya, la relació entre l'oferta de places dels centres propis i la dels centres adscrits a les universitats públiques és pràcticament inversa. Segons dades obtingudes de l'*Atles digital de l'Espanya universitària. Bases per a la planificació estratègica de l'ensenyament superior*, relatives al curs 2004-05, a Catalunya el total de places ofertes va ser de 1.460, de les quals un 36,34% (535) van correspondre a centres propis i el 63,35% (925) restant a centres adscrits. A Espanya el total de places ofertes va ser de 8.447, de les quals 5.316 (62,93%) de l'oferta van correspondre a centres propis i solament un 37,06% (3.131) a centres adscrits. A més, és important assenyalar que en les dades d'Espanya estan incloses les dades de Catalunya, això indica que, si es comparés Catalunya amb la resta de comunitats autònomes del país, aquesta diferència seria encara més notòria, ja que sobre la base d'aquestes dades un 68,43% de les places ofertes correspondrien a centres propis mentre que solament un 31,57% correspondria a centres adscrits.

La Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles (CRUE), en la quarta edició de l'estudi *La Universitat Espanyola en xifres (2006)*^{5,25}, conclou que, segons les dades de l'informe, l'oferta de les universitats no s'ha creat en funció de la demanda, ni tampoc en funció de criteris d'eficiència econòmica, o com per impulsar el desenvolupament econòmic, excepte en rares excepcions. Aquesta conclusió de la CRUE pot ajudar a explicar la situació global de desequilibri però, el que no explica, en el context específic de la formació Infermera a Catalunya, és en funció de quins criteris s'ha creat i/o incrementat l'oferta de places de centres adscrits, amb matrícula privada, en relació amb l'oferta de places públiques.

Un objectiu social unànimement acceptat és assegurar les mateixes oportunitats d'accés als estudis universitaris i, en aquest sentit, cal reconèixer que el govern de Catalunya desenvolupa sistemes de finançament, beques i ajudes per garantir la igualtat d'oportunitats en l'accés a l'Educació Superior. Així mateix, la majoria d'universitats han impulsat polítiques per a vèncer diferents formes de desigualtat. No obstant això, el percentatge actual d'oferta pública i privada posa en qüestió la tan anhelada igualtat d'oportunitats educatives respecte a la igualtat d'oportunitats en l'accés a la formació universitària en Infermeria, a Catalunya.

Aquesta situació crec que solament es pot entendre com a conseqüència d'una falta de planificació i de presa de decisions en relació amb la formació Infermera per part dels responsables de la política universitària a Catalunya. Alhora, i en el mateix període, en el medi sanitari, s'ha anat esdevenint també una situació molt semblant de falta de planificació respecte a la necessitat de recursos humans infermers i de presa de decisions sobre la base de la informació disponible. En aquest aspecte crec que és necessari esmentar els informes elaborats des de l'Associació de Directors d'Escoles Universitàries d'Infermeria de Catalunya (ADEIC), en els quals, al costat de l'anàlisi de l'oferta i la demanda d'estudiants, s'afegeix una reflexió respecte a les possibles causes de la disminució observada a Catalunya els últims anys (2000-2005) i propostes d'actuació^{4,6}.

El professor Federico Major Zaragoza, en la conferència "Ciència i Societat" (HSCSP 2007)²⁶ va expressar que formar i assessorar als que decideixen i anticipar eren funcions de la universitat. Considero que des de l'ADEIC es va aportar informació, es va fer un diagnòstic adequat de la realitat i es van aportar propostes de solució, però no es van prendre decisions a temps, no vam ser eficients en el nostre assessorament. No és suficient disposar d'informació del diagnòstic i conèixer el que es pot fer, a més de tot això és necessari aplicar-ho, cal actuar oportunament i donar resposta a les necessitats plantejades però, per a això, és necessari tenir voluntat política i, en

les desigualtats de l'oferta específica d'infermeria, potser sigui necessària també una major reflexió institucional.

Davant una situació en què gairebé el 70% de l'oferta de places per a estudiar Infermeria corresponen a centres adscrits i a U. privades, és a dir, són places amb matrícula privada, sembla evident que som davant un escenari de desigualtats en l'oportunitat d'accés a places públiques per als estudiants d'Infermeria a Catalunya. Aquesta situació ha afavorit que accedeixin a aquests centres aquells estudiants que, àdhuc desitjant-ho, no podien accedir al sistema públic per falta de plaça. Però de la mateixa manera també cal reconèixer que han estat aquests centres els que han donat resposta a les necessitats de formació de professionals infermers a Catalunya durant molts anys.

Quan s'analitza l'oferta de places és necessari assenyalar la necessitat d'analitzar aquesta variable relacionada amb la demanda i la matrícula, com es fa més endavant, però també amb la demanda de l'any anterior, ja que els criteris utilitzats pel DURSÍ per a la planificació de titulacions a Catalunya en el període 2000-2004 preveia adequar el nombre de places de l'oferta a la demanda, procurant l'accés als estudis preferents i reduir l'oferta de places d'acord amb la demanda i redistribuir, concentrar o modificar les titulacions amb escassa o molt baixa demanda²⁷.

Per a oferir als estudiants d'Infermeria igualtat d'oportunitats d'accés, es podria ampliar l'oferta de les universitats públiques de manera que aquesta sigui una oferta suficient que permeti als estudiants triar en igualtat de condicions als d'altres titulacions. Però en aquest cas s'hauria de valorar també la repercussió que aquesta decisió tindria en els actuals centres adscrits.

Sembla que seria convenient que, tant el govern com les universitats públiques de Catalunya, consideressin l'actual oferta de places d'Infermeria des d'un plantejament global de les EUI, que tingués en compte tant l'ampliació de places públiques, mitjançant la integració d'escoles adscrites de titularitat privada, com ajudes directes a les escoles que no s'integrin, unides a criteris de qualitat.

■ Resultats de la demanda

Els resultats de la demanda es presenten agrupats en funció de l'anàlisi realitzada per a la demanda en primera preferència, la demanda en funció de la via d'accés i

la demanda global. En l'apartat de la demanda en primera preferència i la demanda total, els resultats a més s'agrupen en funció del tipus d'escola, del tipus d'universitat pública i privada, i en forma de resultats globals de Catalunya.

Demanda en primera preferència

Tipus d'escola

A la figura 9 s'observa com la demanda de primera preferència segueix una evolució ben diferenciada segons el tipus de centre. La figura 10 mostra els valors absoluts de l'evolució de la demanda de places en primera preferència en funció del tipus d'escola. Els centres propis de les U. públiques mantenen durant tot el període estudiat una major demanda que els altres. Respecte a la disminució, s'observa com inicia un procés de recuperació a partir de l'any 2002 que es converteix en una tendència clarament ascendent a partir de 2004. En els centres adscrits a les U. públiques, la demanda en primera preferència és molt inferior a la dels centres propis, i la recuperació que també s'inicia a partir de 2004 és molt lleugera. En els centres propis de les U. privades hi ha una pèrdua molt important fins a 2004 i un inici de recuperació a partir de l'any 2005.

L'evolució per anys és estadísticament significativa ($p = 0,001$) però no ho és l'evolució per tipus de centre ($p = 0,058$) i tampoc és estadísticament significativa l'evolució per tipus de centre i anys ($p = 0,105$).

Tipus d'universitat

La figura 11 mostra l'evolució de la demanda en primera preferència i la figura 12 mostra l'evolució en valors absoluts. En ambdues s'observa com la demanda ha seguit una disminució progressiva, tant en les U. públiques com en les U. privades. Aquesta disminució arriba a la seva major conseqüència l'any 2004. No obstant això l'efecte d'aquesta disminució es presenta de forma molt més marcada en les U. privades. A partir de l'any 2005 s'inicia un procés de recuperació de la demanda, tant en U. públiques com en U. privades.

L'evolució per anys i tipus d'universitat presenta unes diferències estadísticament significatives ($p = 0,030$), però quan s'analitza solament per tipus d'universitat veiem que no ho és ($p = 0,414$).

Figura 9

Evolució de la demanda de places en primera preferència en funció del tipus d'escola, període 2000-2006

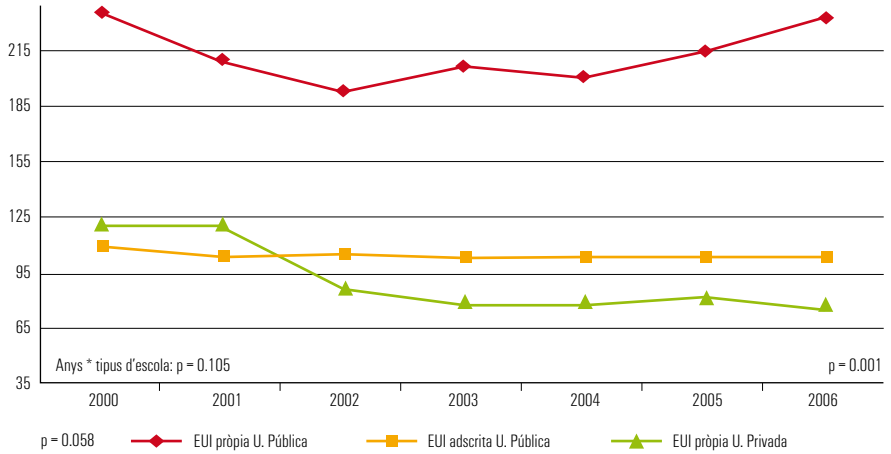
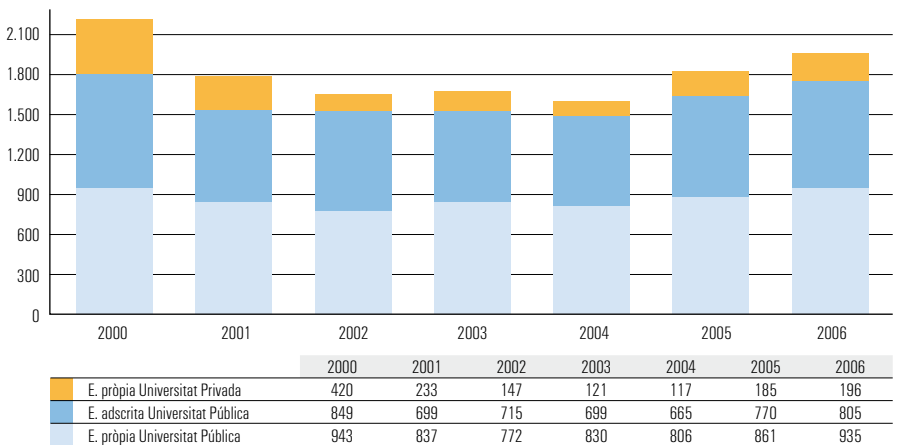

Figura 10

Valors absoluts de l'evolució de la demanda de places en primera preferència en funció del tipus d'escola, període 2000-2006

La figura 12 mostra els valors absoluts de l'evolució de la demanda de places en primera preferència en funció del tipus d'universitat, període 2000-2006.

Evolució global

Les figures 13 i 14 mostren l'evolució global de la demanda en primera preferència a Catalunya, expressada en valors mitjans i valors absoluts respectivament. En aquesta figura s'observa una important i progressiva disminució entre l'any 2000 i 2004. A partir d'aquest s'inicia un procés de recuperació.

Segons l'*Atles Digital de l'Espanya Universitària*, els estudis d'Infermeria a Espanya tenen una elevada sobredemanda. En el curs 2004-05 el nombre total de places demanades en primera preferència, a les universitats públiques, va ser de 17.083, per a una oferta com hem vist anteriorment de 8.447 places. Es va produir una demanda inferior a l'oferta, solament en un (2,12%) dels 47 centres propis de la universitat i en 13 (28,88%) dels 45 centres adscrits, i gairebé la meitat d'aquests 13 centres (46,15%) estan situats a Catalunya.

Si comparem l'evolució de la demanda a Espanya amb el que succeeix a Catalunya, s'evidencia que el procés ha seguit una tendència molt diferent, així, mentre en el global d'Espanya cada vegada hi ha major demanda per als estudis d'Infermeria, a Catalunya l'evolució ha estat de pèrdua progressiva durant els últims sis anys estudiats. Aquesta disminució de la demanda de primera preferència (figura 6) ha seguit una evolució distinta segons el tipus de centre. La demanda de les EUI pròpies de les U. públiques es manté molt superior, durant tot el període estudiat, a la de les escoles adscrites. Així, veiem que l'any 2000 la demanda en primera preferència per a les 4 EUI pròpies de la universitat pública era de 943 sol·licituds, un 42,63% del total, mentre que per a les 9 EUI adscrites era de 849 (38,38%) i per a les 3 EUI pròpies de les universitats privades de 420 (18,98%). Aquesta disminució es produeix de manera progressiva en tots els centres fins a l'any 2004, i a partir d'aquest any s'observa un lleuger procés de recuperació que l'any 2006 se situa en una demanda de: 935 (48,29%) per a les 4 EUI pròpies de les U. públiques; 805 (41,58%) per a les 9 EUI adscrites i 196 (10,12%) per a les 3 EUI pròpies de les universitats privades.

Com es pot observar per aquestes dades, en els centres adscrits a les U. públiques la demanda en primera preferència és molt inferior a la dels centres propis, i la recuperació, si bé s'inicia també a partir de l'any 2004, és molt lleugera, sense arribar a l'any 2006 a la demanda en primera preferència que tenien l'any 2000. En els

Figura 11

Evolució de l'oferta de places en funció del tipus d'universitat, període 2000-2006

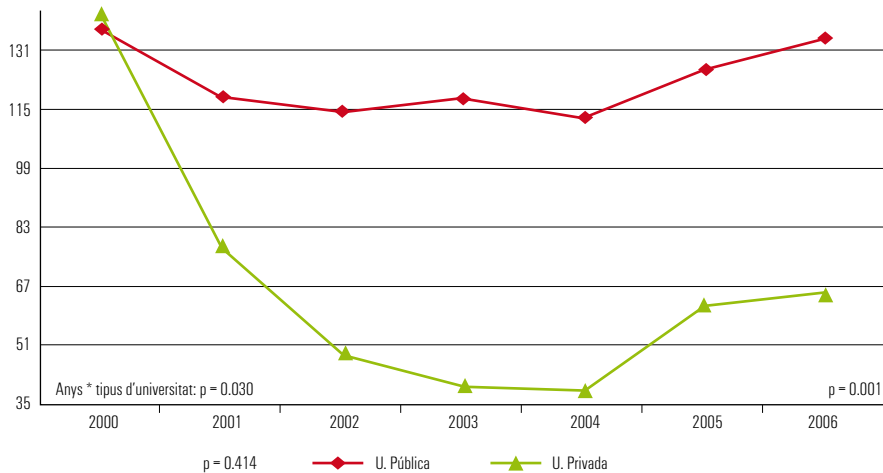

Figura 12

Valors absoluts de l'evolució de la demanda de places en primera preferència en funció del tipus d'universitat, període 2000-2006

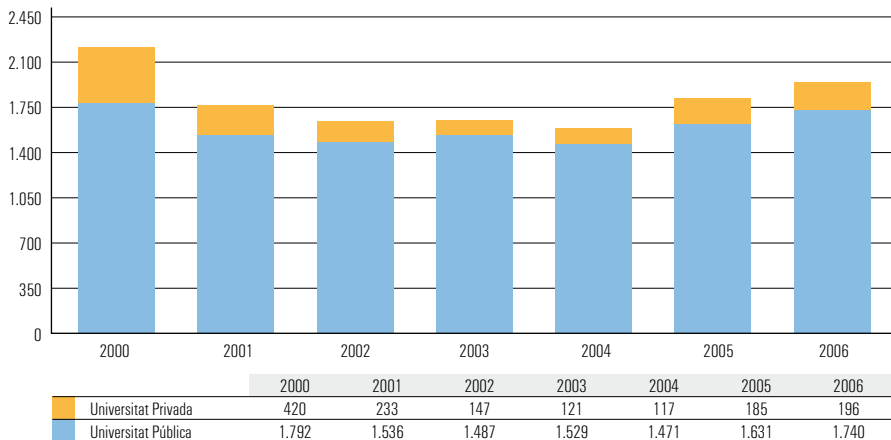

Figura 13

Evolució de la demanda de places a Catalunya, període 2000-2006

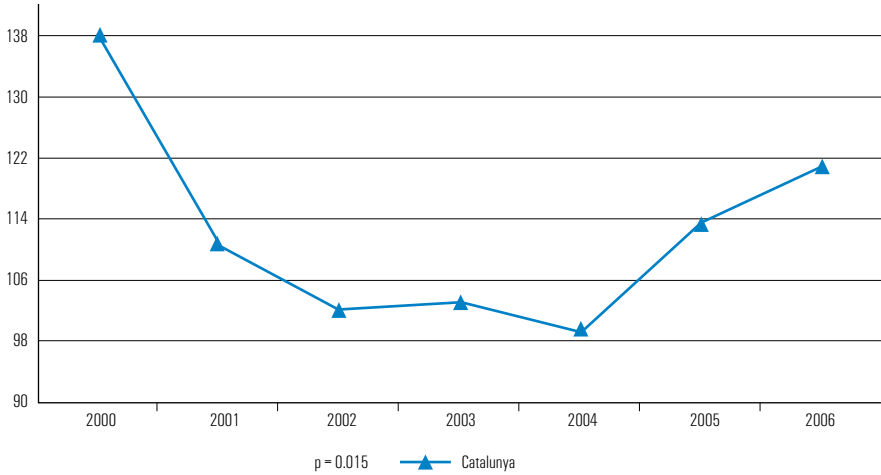
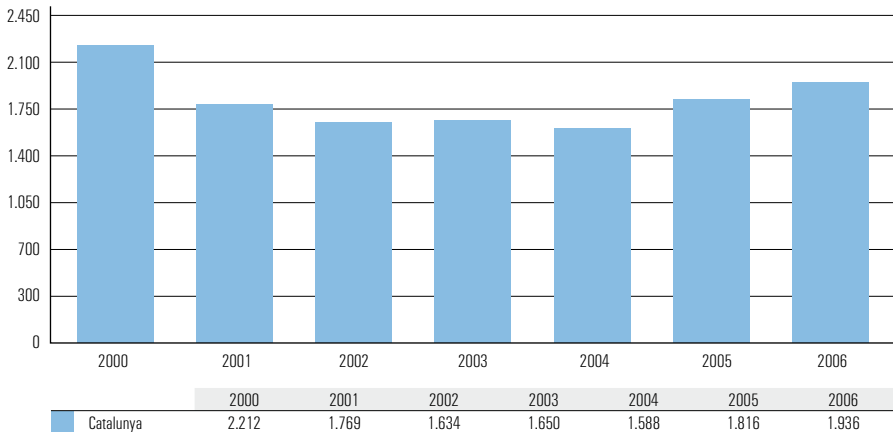

Figura 14

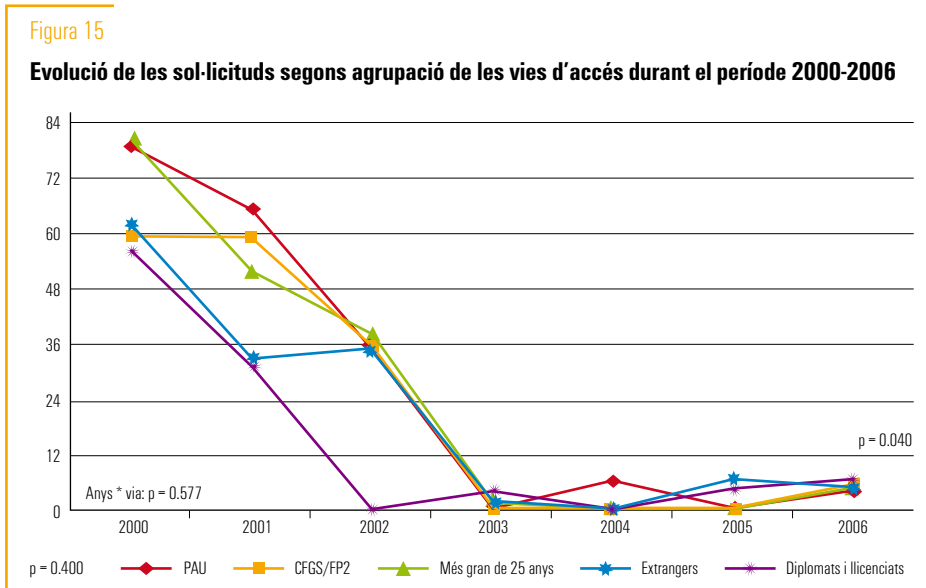
Valors absoluts de l'evolució de la demanda de places en primera preferència a Catalunya, període 2000-2006

3 centres propis de les U. privades la pèrdua és molt més important i, si bé es produeix també un inici de recuperació a partir de l'any 2005, la diferència entre l'any 2000 amb 420 sol·licituds i l'any 2006 amb 196 és molt notòria. Es percep un comportament desigual en la demanda d'uns centres als altres, i és a les universitats privades i alguns centres adscrits on es produeix la menor demanda. Observem també que alguns centres mantenen una demanda en primera preferència inferior a la seva oferta de places, durant els 6 anys analitzats, encara que, finalment, alguns d'aquests centres poden cobrir la majoria de les places amb estudiants que no havien pogut satisfer la seva opció preferent.

Demanda per via d'accés

La figura 15 presenta l'evolució de les sol·licituds segons agrupació de les vies d'accés durant el període 2000-2006. En aquesta figura s'observa una important disminució de totes les vies, entre l'any 2000 i 2003, cal destacar que en el grup de diplomats i llicenciats aquesta caiguda es produeix un any abans, l'any 2002. Entre 2003 i 2006 es manté amb lleugeres variacions. L'evolució per anys i via d'accés no presenta unes diferències estadísticament significatives ($p = 0,577$)

així com tampoc ho són quan s'analitza solament per via d'accés ($p = 0,400$) però quan s'analitza l'evolució només per anys, aquesta és estadísticament significativa ($p = 0,040$).

En la valoració de l'evolució de les sol·licituds agrupades segons les vies d'accés, durant el període 2000-2006, s'observa com la disminució afecta totes les vies, però, en el grup de diplomats i llicenciats, la disminució més important es produeix l'any 2002, un any abans que a les altres vies. Les vies d'accés són: Via 0: Estudiants amb PAU i assimilats; Via 7: Estudiants procedents de PAU i assimilats que hagin iniciat estudis universitaris; Via 4: Estudiants amb títol de CFGS, FP2 i assimilats; Via 8: Estudiants procedents de CFGS o FP2 i assimilats que hagin iniciat estudis universitaris; Via 9: Estudiants amb la prova d'accés per a majors de 25 anys; Via 1: Estudiants estrangers de països de fora de la Unió Europea i Via 2: Estudiants diplomats i llicenciats universitaris i assimilats. En aquest estudi, les vies d'accés s'han agrupat en funció de la procedència PAU o CFGS/FP2 i en majors de 25 anys, estrangers i, finalment, el grup de diplomats i llicenciats. Els resultats obtinguts tenen un patró similar a la resta d'estudis de primer cicle. Convé destacar que, segons l'estudi de ADEIC 2006-076, el 17,6% dels estudiants que van accedir a través de les PAU, van preferir una altra carrera com a primera opció, però, en no arribar a la nota de tall, van triar Infermeria com segona opció.

Demanda total

Tipus d'escola

Les figures 16 i 17 presenten respectivament l'evolució i els valors absoluts de l'evolució de la demanda global per tipus d'escoles. S'observa una disminució important en els tres tipus d'escoles, però a partir de l'any 2002 tenen un comportament diferent. Cal destacar que, en les escoles pròpies de la U. Pública, la recuperació s'inicia el 2004 i segueix una evolució creixent, mentre que en les EUI adscrites i les pròpies d'U. privades aquesta recuperació és més lleu i s'inicia l'any 2005. L'evolució per anys veiem que és estadísticament significativa ($p = 0,038$), però no ho és ni per al tipus d'escola ($p = 0,493$) ni tampoc per al tipus d'escola i any ($p = 0,837$).

Tipus d'universitat

Les figures 18 i 19 mostren l'evolució i la demanda global, en valors mitjans i valors absoluts respectivament, per tipus d'universitat. Com s'observa en aquestes figures

Figura 16

Evolució de la demanda global en funció del tipus d'escola durant el període 2000-2006

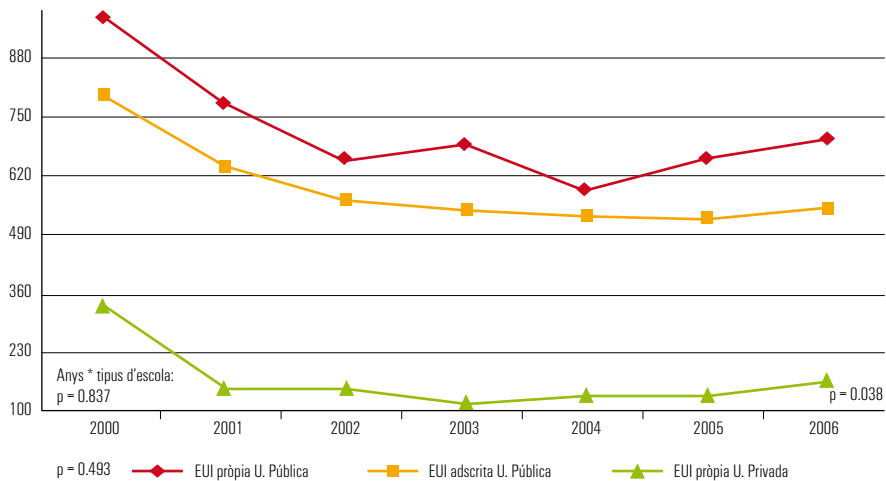

Figura 17

Valors absoluts de l'evolució de la demanda global en funció del tipus d'escola durant el període 2000-2006

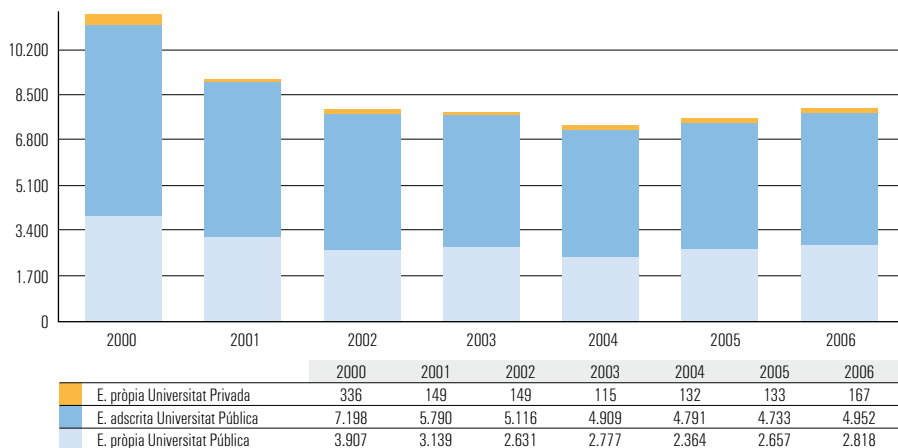

Figura 18

Evolució de la demanda global en funció del tipus d'universitat durant el període 2000-2006

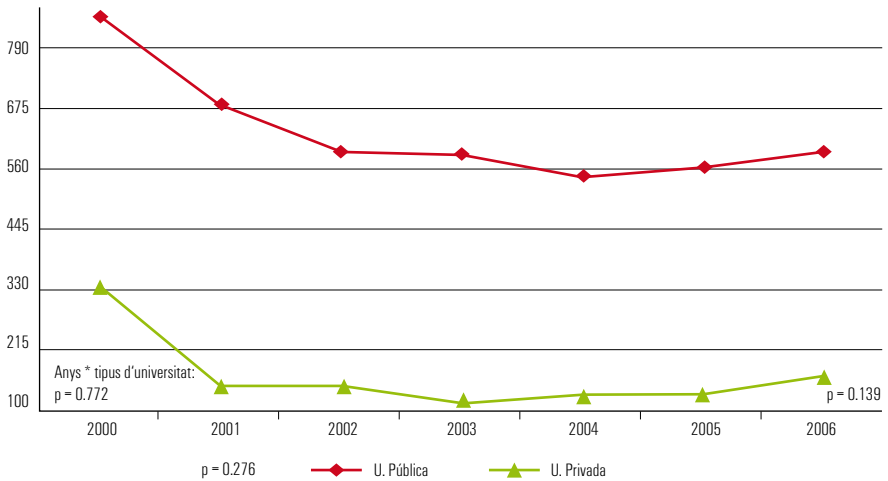
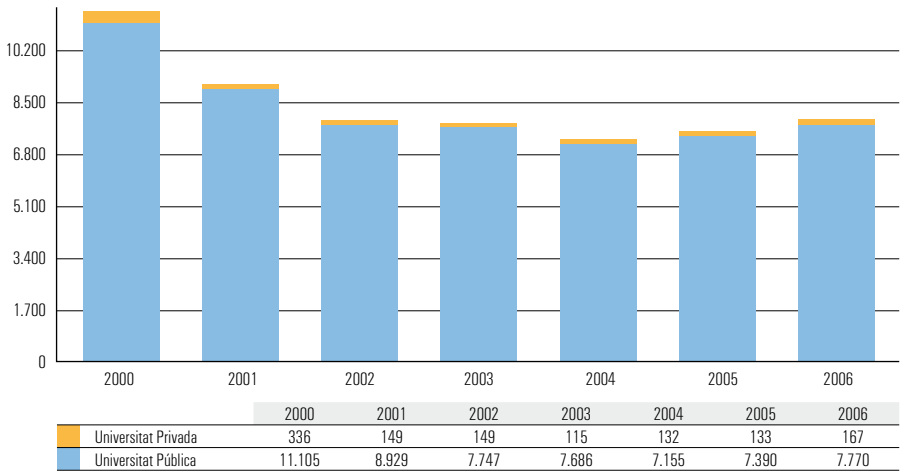

Figura 19

Evolució de la demanda global en funció del tipus d'universitat durant el període 2000-2006

hi ha una disminució important que, amb lleugeres variacions, es manté fins a l'any 2004 en les U. públiques mentre que en les U. privades arriba al seu major nivell el 2003 i a partir de 2004 s'inicia una lleugera recuperació.

L'evolució per anys veiem que no és estadísticament significativa ($p = 0,139$), i tampoc ho és per tipus d'escola ($p = 0,276$), ni per tipus d'escola i any ($p = 0,772$).

Evolució global

Les figures 20 i 21 mostren l'evolució de la demanda global a Catalunya, valors mitjans i valors absoluts respectivament. S'observa en aquestes figures que es produeix una disminució important fins a l'any 2004 que, amb lleugeres variacions, es manté fins a l'any 2004, a partir d'aquest any s'inicia una lleugera recuperació. L'evolució per anys veiem que és estadísticament significativa ($p = 0,001$).

El factor demogràfic influeix a la demanda universitària. Cal destacar que l'anàlisi de l'estructura demogràfica i les piràmides de població corresponents a les projeccions de població permeten predir una contínua disminució de la cohort d'edat de 18 a 22 anys fins que es produirà un impacte negatiu sobre la demanda universitària²⁸. L'Institut Nacional d'Estadística (INE), en fer una projecció de la població catalana en edat d'entrar en la Universitat, destaca que aquesta no es recuperaria fins a l'any 2018²⁹.

A més del factor demogràfic, com ja s'ha comentat en la introducció, existeixen també altres factors que intervenen en l'evolució de la demanda d'educació superior, factors d'índole social, cultural, econòmica, familiar, o relacionats amb les preferències vocacionals, l'oferta de places, etc., poden ser també determinants a l'hora de triar la carrera. Respecte als factors bàsics que influeixen en la demanda, José G. Mora inclou factors demogràfics, econòmics, socials, familiars, individuals i factors institucionals que depenen de les característiques pròpies dels centres d'estudis³⁰. La influència de les característiques pròpies dels centres sembla que s'ha de relacionar més amb la demanda específica del mateix centre que amb la demanda global. Però, en el context de Catalunya, les característiques pròpies dels centres, en el seu conjunt, poden contribuir a explicar les diferències observades en l'evolució de la demanda en Infermeria comparada amb la situació global d'Espanya.

A la publicació de Guillem Martín Reyes i Antonio Fernández Morales, *La demanda i l'oferta d'ensenyaments universitaris en el Sistema públic espanyol. La Universitat Espanyola en Xifres. 2006*³¹, els autors posen de manifest que, juntament

Figura 20

Evolució de la demanda total a Catalunya durant el període 2000-2006

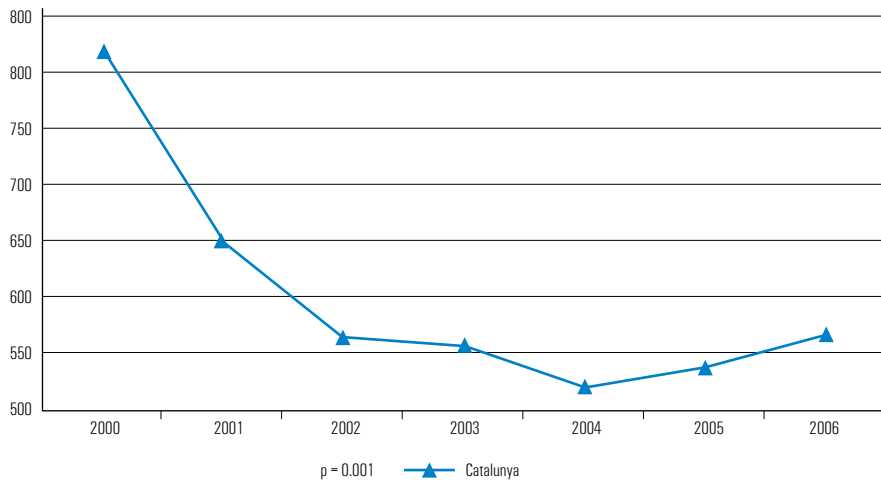
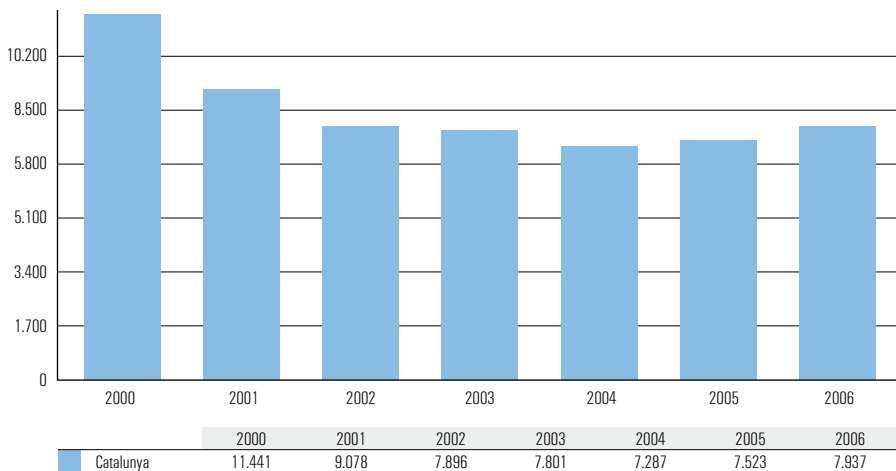

Figura 21

Valors absoluts de l'evolució de la demanda total a Catalunya durant el període 2000-2006

amb el factor demogràfic, un altre factor que influeix en la demanda global és el nombre d'anys de permanència de mitjana dels alumnes en el sistema universitari que, al seu torn, depèn, primordialment, entre altres causes, de l'estructura i durada dels estudis." La durada dels estudis d'Infermeria (tres anys) juntament amb el seu caràcter professionalitzador, pot ser un dels motius d'atracció per als futurs estudiants.

Segons Hernández Armenteros (2004)³² "La situació que s'observa per a un ampli ventall de titulacions universitàries que en el transcurs d'aquests anys han registrat unes destacades caigudes en els seus respectius nivells de demanda i que, no obstant això, han augmentat l'oferta mitjançant la implantació d'aquests títols en universitats que, amb freqüència, no han considerat ni els més que probables efectes de redistribució general de les demandes dels esmentats títols, ni tampoc, el possible efecte desplaçament de la demanda interna de la institució des d'altres titulacions de la seva oferta cap a la nova titulació que redimensiona la seva nova oferta global". Aquest efecte desplaçament, així com la redistribució general de la demanda, en titulacions amb un perfil de demanda tradicional i majoritàriament femenina, com és Infermeria, i en un context d'expansió de centres i de noves titulacions, juntament amb importants desigualtats entre l'oferta pública i privada, contribueix a explicar la disminució de la demanda específica d'Infermeria, i que aquesta disminució no es produeixi de manera homogènia en tots els centres i universitats catalanes, on s'observa una major disminució en els centres adscrits situats fora de Barcelona i en les universitats privades.

A l'informe *L'Ensenyament superior en el món 2006. El finançament de les universitats*, informe coordinat per la Xarxa Global d'Innovació Universitària (Global University Network for Innovation, GUNI)¹, amb el suport del Santander Central Hispà, assenyala la gran expansió de la demanda d'educació superior en els últims anys. "Segons la UNESCO, es preveu que l'any 2020 hi hagi 125 milions d'estudiants universitaris". "Algunes de les causes d'aquest augment són la globalització, la importància creixent de la societat de coneixement, la disponibilitat de les tecnologies de la informació i comunicació, el potencial de l'ensenyament superior en el creixement econòmic,..."^{33,34}. Segons aquests i altres autors, els factors determinants en l'evolució de la demanda d'una titulació poden respondre a diversos motius, que poden estar o no relacionats entre si. Encara que són varis els autors que han estudiat els factors determinants en l'evolució de la demanda d'accés a l'educació superior, i malgrat que alguns articles fan referències puntuals als estudis d'Infermeria, no tenim estudis específics que analitzin els factors que influeixen en la demanda de la carrera d'infermeria en el nostre entorn.

D'acord amb les dades de l'*Atlas digital de l'Espanya universitària. Bases per a la planificació estratègica de l'ensenyament superior* (2006)³, la demanda de titulacions universitàries s'ha reduït en un 18 per cent durant l'últim any i augura una caiguda fins a l'horitzó de 2016. Per això, s'assenyala com a "clau" la necessitat d'avançar-se i planificar les diferències en el futur pròxim partint de l'anàlisi dels factors determinants en l'evolució de la demanda universitària. Infermeria, segons aquesta mateixa obra, està entre les carreres que tenen sobredemanda, en relació amb les seves places.

És important tenir en compte que l'increment de noves titulacions ha implicat un augment d'oportunitats d'educació per a les dones, però, a la vegada que ha estat favorable per a la incorporació de la dona a la universitat sembla que ha contribuït també a la disminució de la demanda específica en aquells estudis la demanda dels quals és majoritàriament femenina, com Infermeria. En aquest apartat sembla interessant ressenyar l'estudi realitzat per Isabel Casanovas *La socialització professional en Infermeria durant el procés educatiu* (2005)³⁵, en el capítol IV d'aquesta tesi "perfil dels futurs professionals d'infermeria" s'estudia, per a definir el perfil, les variables de: gènere, edat, vinculació o no de la família al món sanitari, via d'accés i motius per a estudiar Infermeria. Segons I. Casanovas "El poc prestigi social de la professió i el baix salari que perceben i que alguns autors (S: Brint 1.992) relacionen precisament amb les professions majoritàriament femenines, podrien ser alguns dels motius pels quals els homes accedeixen a carreres més tècniques".

Respecte als motius per estudiar Infermeria, la proposta de J. Zabala i I. Ruano (1989)³⁶, analitza els conceptes tradicionals, conceptes pràctics i professionals. Segons les respostes dels estudiants, constata que hi ha dos motius principals: un que té relació amb conceptes tradicionals vinculats amb la vocació i l'altre relacionat amb conceptes professionals relacionats de manera específica amb haver tingut una experiència prèvia sanitària, laboral o personal. El cost dels estudis d'Infermeria és un altre aspecte a considerar i que en aquest estudi tractarem més endavant.

L'estudi *La demanda d'educació superior: una anàlisi microeconòmica amb dades de tall transversal* (2006)³⁷, analitza la demanda privada d'educació universitària. Segons aquest estudi, el principal motiu per cursar estudis universitaris és que com a titulats esperen tenir majors oportunitats d'ocupació. Aquest mateix estudi assenyala que, a més de les condicions del mercat de treball, el nivell educatiu dels pares i la renda familiar són variables que influeixen significativament en la seva elecció. "La probabilitat de cursar estudis considerats tradicionalment "elitistes" com Medi-

cina i Dret —i també Arquitectura i Econòmiques i Empresarials— augmenta entre els individus pertanyents a famílies acomodades (nivells alts de renda), mentre que es redueix de manera significativa la probabilitat de cursar estudis com Infermeria.” (Manuel Sales Velasco i Manuel Martín-Cobos. 2005)³⁷.

Un altre aspecte a considerar quan s’analiza la demanda són les condicions laborals dels futurs professionals. Respecte a les condicions laborals cal destacar que en els últims anys s’observa un procés gradual de detriment en les condicions laborals i contractuals dels professionals d’Infermeria. Diferents estudis^{9,11,17,18} incideixen, des de l’any 2000, en la precària situació laboral dels professionals d’Infermeria, especialment la dels recent incorporats. “Els joves i els recent titulats, quan aconseguen entrar en el mercat de treball, són els que més pateixen els problemes de precarietat i inestabilitat laboral”³⁸. La precarietat laboral a Catalunya al llarg del període d’estudi és considerada alta, i la situació d’inserció laboral dels nous titulats deficient. Aquest fet suficientment conegut pels possibles candidats a estudiar Infermeria pot tenir efectes desfavorables per a la demanda. Segons l’estudi *Trajectòria laboral de les infermeres d’una escola durant els quatre anys següents a la graduació. 2000-2004*. I. Casanovas, B. Escuredo, J. Esteve, (2006)¹⁸, el procés d’inserció laboral de les diferents titulacions no presenta les mateixes característiques ni dificultats. En el cas de la d’Infermeria, la inserció laboral és molt precària i inestable ja que són contractats per períodes de temps molt reduïts i estan sotmesos a una gran rotació per diferents serveis i especialitats.

Com es reflecteix a la discussió, són varis els factors determinants en l’evolució de la demanda d’una titulació, però en el cas de la demanda específica d’accés als estudis d’Infermeria a Catalunya crec que, a més de factors que es poden considerar com a positius i que estan relacionats amb una major oferta de titulacions i centres, la qual cosa implica també majors oportunitats per a la dona, hem de considerar com a condicionaments negatius les característiques de l’oferta, amb una important desigualtat entre l’oferta de places públiques i privades juntament amb el cost d’aquesta oferta. La situació territorial dels centres, que si bé és positiva per al territori on estan situats i per a la demanda d’aquest territori, no afavoreix la demanda dels futurs estudiants que s’haurien de desplaçar, amb el cost afegit que això implica i de manera especial les precàries condicions laborals i contractuals dels professionals d’infermeria.

Juntament amb aquests condicionaments també s’haurien de considerar les ideologies dominants en la professió Infermera al llarg de la seva història, així com els factors determinants en el procés de socialització de la professió. En aquest punt em

permeto recomanar la tesi doctoral de la Dra. Carmen Bertran i Noguer *La feminització de la infermeria. Causalitats i estratègies per a la formació dels professionals* U. de Girona 2005³⁹.

Una de les conseqüències de la demanda és el nombre de futurs titulats. Com ja s'ha exposat anteriorment, són molts els informes i estudis que posen de manifest la falta d'infermeres en el món⁴⁰⁻⁴⁶. A Espanya hi ha un 40% menys (500) d'infermeres que la mitjana europea (843) i, a Catalunya, la distribució d'infermeres per 100.000 habitants és de 495. Francis Omaswa, director del programa de personal sanitari de l'OMS va advertir que "els joves dels països desenvolupats no volen estudiar carreres tan sacrificades com la Infermeria i en prefereixen d'altres més ben pagades", afegia "Si les infermeres espanyoles se'n van a treballar a Londres, les poloneses o equatorianes aniran a Madrid, mentre que les angleses aniran a Canadà o als Estats Units⁴⁷.

El contacte continu amb la malaltia i la mort, els riscos de contagis, males condicions laborals, torns rotatoris, la síndrome de *burnout* i l'estrès són alguns dels factors que formen part del context de treball dels professionals d'infermeria a Catalunya i a Espanya. Per actuar a nivell de la demanda és necessari conèixer i analitzar els factors que incideixen en la disminució i actuar tant a nivell dels factors (positius) d'elecció de carrera, com en la correcció dels factors negatius. Per a incidir en aquests factors, s'hauria d'establir com a mínim tres línies d'acció: una dirigida a la promoció i difusió dels estudis i de la professió infermera a nivell de la societat en general; una altra a la captació específica d'estudiants d'Infermeria i a la seva acollida en els centres; i una tercera dirigida a modificar els factors negatius específicament relacionats amb l'àmbit laboral.

Sense ànim de presentar una relació exhaustiva i, molt menys, tancada, se suggereixen algunes de les accions puntuals que convindria portar a terme.

S'hauria de donar més importància al contingut de la informació que es dona, dels estudis i de la professió, en els mitjans de comunicació, i incrementar les polítiques globals de sensibilització mitjançant visites escolars, programes d'orientació, participació en debats interdisciplinaris que permetin fer visible l'aportació específica infermera. Així mateix, és imprescindible millorar i augmentar la relació entre els àmbits de l'educació, de la formació i el professional. En aquest sentit, i en un context d'aprenentatge permanent, és necessari facilitar la transició dels recent titulats de la universitat a l'àmbit laboral i d'aquest novament a la universitat, amb plans específics de transició, assessorament i d'inserció laboral.

Els estudiants i professionals entraran i sortiran del sistema educatiu i del sistema laboral diverses vegades al llarg de la seva vida, per diferents motius i en diferents llocs, per això, les trajectòries educatives, formatives i professionals haurien d'estar en contacte permanent i facilitar l'accés de l'una a l'altra. En aquest context, les polítiques d'assessorament i informació adquireixen una importància clau. Els contractadors haurien d'implicar-se i invertir en educació i formació amb un plantejament real d'aprenentatge permanent, no només per a ser competitius en un moment donat de falta de professionals, sinó i, especialment, per a complir amb la seva responsabilitat social i per a convertir-se en organitzacions d'aprenentatge, on la integració de principis com responsabilitat, eficiència, autonomia i equitat siguin una realitat.

Les polítiques de recursos humans d'infermeria, a més de captar nous professionals, haurien d'estar encaminades també a la retenció dels professionals que tenen a la institució i la recuperació dels quals han perdut, especialment si aquests han deixat la professió. Per a això és necessari millorar les condicions contractuals i també les organitzatives, és necessari analitzar per què les infermeres se'n van a altres països, què és el que aquests països els ofereixen i reconèixer el paper dels professionals en la detecció i resolució dels problemes. Ni des del context de la formació ni des del sanitari s'haurien de fer plantejaments de motivació i participació sense respectar l'autonomia i la responsabilitat, ni d'autonomia amb estructures jeràrquiques basades en l'autoritat i/o en la dependència disciplinar, i tampoc s'haurien de fer plantejaments de continuïtat de cures amb inestabilitat d'horaris i d'equips.

■ Resultats de la matrícula

Els resultats de la matrícula es presenten agrupats en funció del tipus d'escola, del tipus d'universitat i en forma de resultats globals de Catalunya.

Tipus d'escola

La figura 22, valors mitjans, i la figura 23, valors absoluts, mostren l'evolució de la matrícula, segons tipus d'escola, durant el període 2000-2006. S'observa un comportament desigual en les tres corbes.

Les EUI pròpies de la U. pública mantenen la matrícula de nou ingrés amb lleugeres variacions durant tots els anys.

Figura 22

Evolució de la matrícula en funció del tipus d'escola durant el període 2000-2006

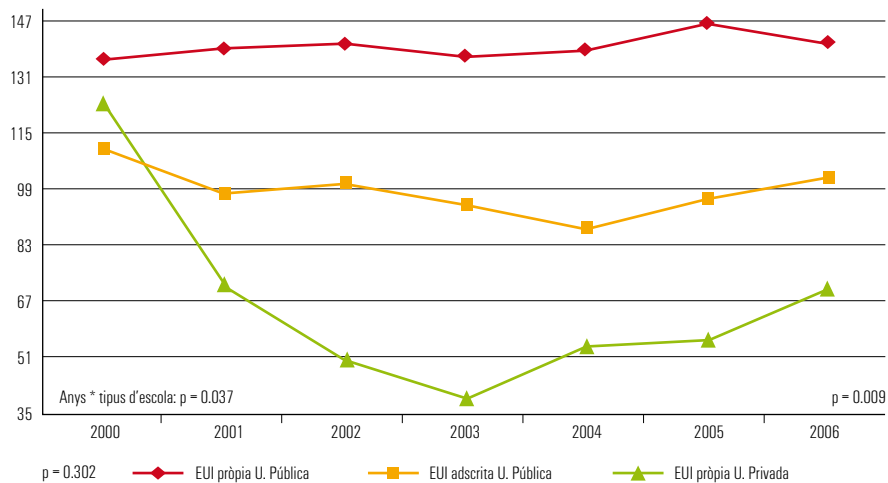
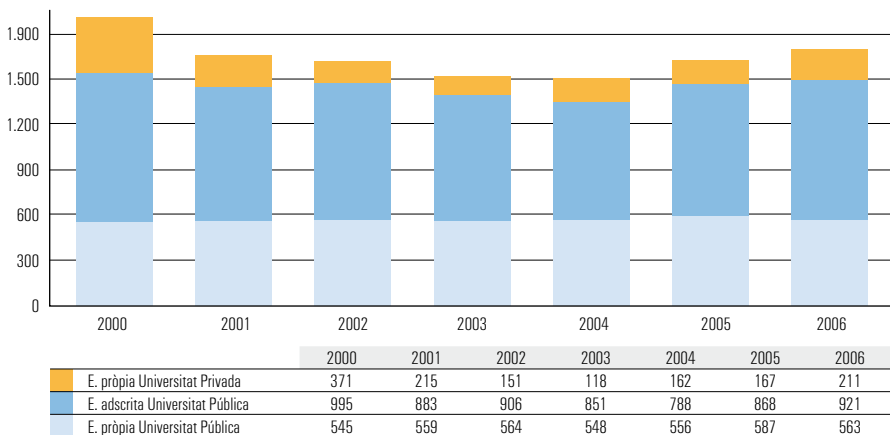

Figura 23

Evolució de la matrícula en funció del tipus d'escola durant el període 2000-2006, expressada en valors absoluts

En les EUI adscrites es veu una disminució progressiva de la matrícula de nou ingrés que persisteix fins a l'any 2004 que arriba al seu nivell mínim i, a partir d'aquest moment, inicia una tendència ascendent.

La corba que representa les EUI de U. privades des de l'any 2000 fins al 2003 sofreix una brusca caiguda dels matriculats de nou ingrés. Els anys posteriors s'observa també un increment progressiu en el nombre de matriculats.

L'evolució per anys veiem que és estadísticament significativa ($p = 0,009$), i també ho és per tipus d'escola i any ($p = 0,037$) però no ho és per tipus d'escola ($p = 0,302$).

Tipus d'universitat

Les figures 24 i 25 mostren respectivament els valors mitjans i els valors absoluts de l'evolució de la matrícula, segons tipus d'universitat, durant el període 2000-2006. S'observa com les U. públiques mantenen la matrícula de nou ingrés amb lleugeres variacions durant tots els anys, excepte el 2005 quan hi ha una major disminució. A les U. privades, des de l'any 2000 fins al 2003, s'observa una brusca disminució, en concret un 68,2% (253 en valors absoluts), fet que implica passar de 371 matriculats de nou ingrés l'any 2000 a 118 matriculats de nou ingrés l'any 2003. En els anys posteriors s'observa també un increment progressiu en el nombre de matriculats.

L'evolució per anys veiem que és estadísticament significativa ($p = 0,001$), i també ho és per tipus d'escola i any ($p = 0,01$) però no ho és per tipus d'escola ($p = 0,272$).

Evolució global

Les figures 26 i 27 mostren respectivament els valors mitjans i els valors absoluts de l'evolució global de la matrícula a Catalunya, durant el període 2000-2006. S'observa com la matrícula de nou ingrés disminueix fins a l'any 2004, a partir del qual s'observa un increment progressiu.

L'evolució per anys veiem que és estadísticament significativa ($p = 0,045$).

L'evolució de la matrícula, segons tipus d'escola, com s'ha mostrat en els resultats, manifesta un comportament desigual en els tres tipus de centres durant el període

Figura 24

Evolució de la matrícula en funció del tipus d'universitat durant el període 2000-2006

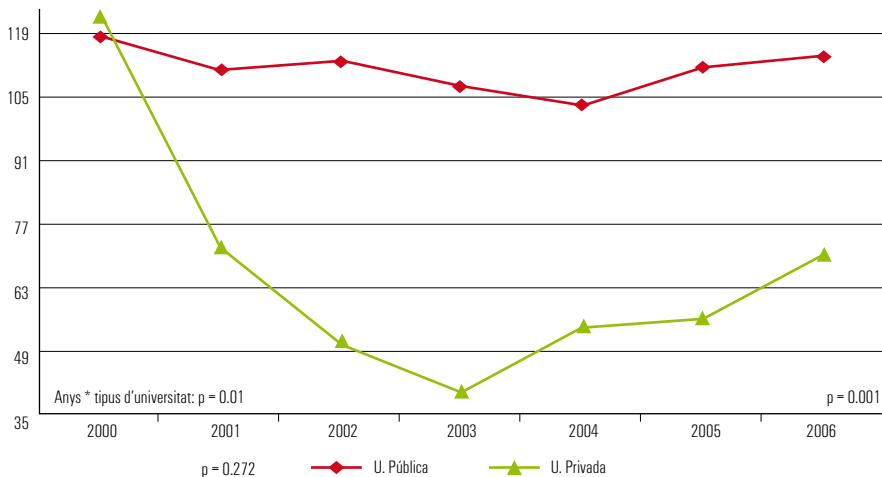

Figura 25

Valors absoluts de l'evolució de la matrícula en funció del tipus d'universitat durant el període 2000-2006

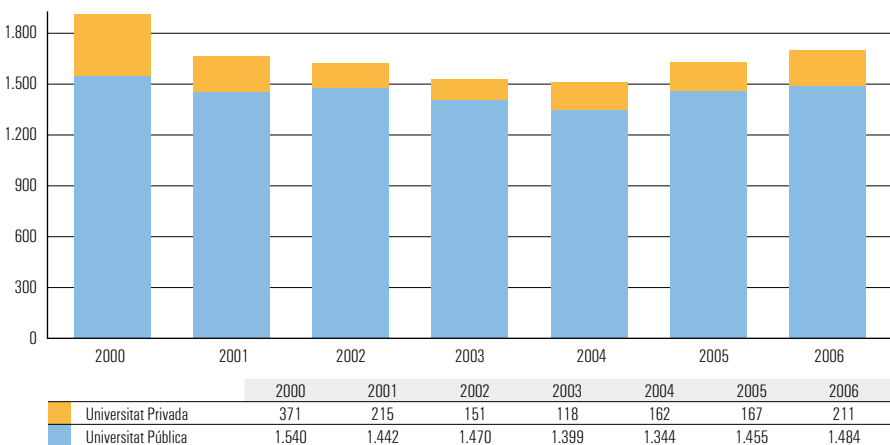

Figura 26

Evolució de la matrícula a Catalunya durant el període 2000-2006

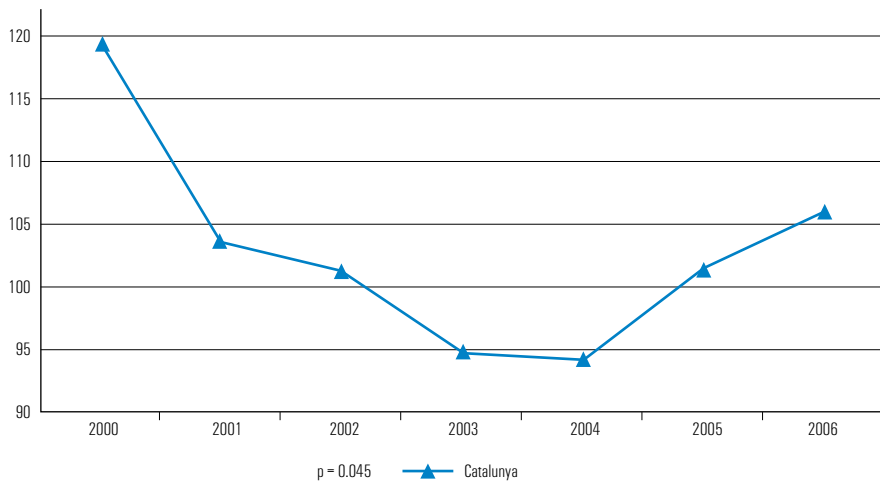
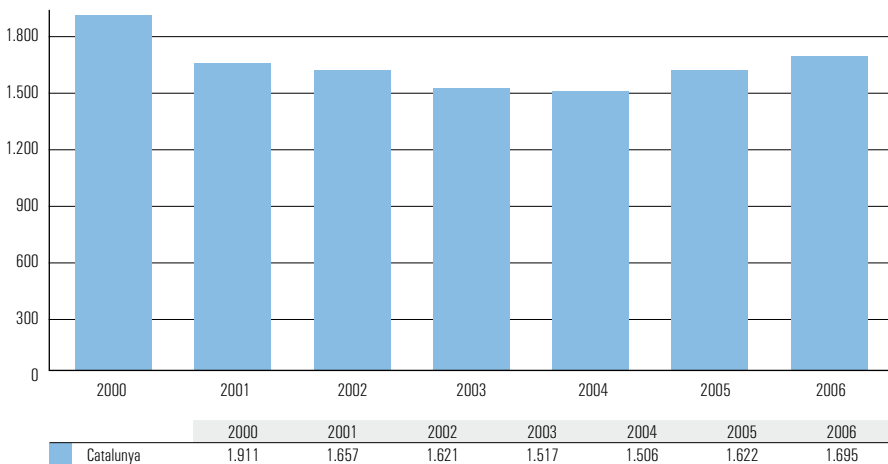

Figura 27

Valors absoluts de l'evolució de la matrícula a Catalunya durant el període 2000-2006

2000-2006, que s'explica pel comportament de la demanda. Així, mentre les EUI pròpies de la Universitat pública mantenen una matrícula de nou ingrés gairebé constant durant tots els anys, l'any 2000 era de 545 estudiants i l'any 2006 de 563, un increment de 3,30%, en les EUI adscrites es produeix una disminució del 20,80% entre l'any 2000, amb 995 estudiants i l'any 2004 que arriba al seu nivell mínim amb 788. Les EUI de les U. privades són les que en pateixen la major pèrdua, amb una disminució del 43,12%, seguides d'algunes de les EUI adscrites. Aquest comportament de la matrícula contribueix a explicar el comportament de la demanda segons el qual sembla que els estudiants opten principalment per matricular-se en EUI pròpies de la U. pública, seguit de les EUI adscrites situades a Barcelona.

En xifres absolutes, la matrícula global de nou ingrés a Catalunya ha passat de 1.911 matriculats de nou ingrés l'any 2000 a 1.695 l'any 2006, fet que implica una disminució de l'11,30%. Les escoles adscrites, en ser globalment les que ofereixen el major nombre de places, són també les que tenen el major nombre d'estudiants de nou ingrés matriculats al llarg de tots els anys. Així, del total d'estudiants matriculats l'any 2000 (1.911) un 52,06% pertany a centres adscrits i un 61,15% l'any 2006 (1.506). Si considerem, com ja s'ha esmentat, que els estudiants matriculats en els centres adscrits a universitats públiques i els estudiants matriculats a centres propis d'U. privades paguen matrícula privada, resulta que l'any 2000, del total de 1.911 estudiants de nou ingrés matriculats, 1.366 van pagar matrícula pròpia, és a dir, el 71,48%, i l'any 2006, si bé en nombres absoluts el total és menor, 1.132 d'un total de 1.506, el percentatge s'incrementa fins al 75,16%. Segons aquestes dades, podem confirmar que a Catalunya existeix un important desequilibri entre el nombre d'estudiants d'Infermeria de nou ingrés, matriculats en centres públics, entenent com a tals les EUI pròpies de la universitat pública, i el nombre de matriculats en centres privats, incloent en aquests les EUI adscrites a U. públiques i les pròpies d'U. privades.

El comportament de la matrícula segueix un procés semblant al de la demanda. En alguns centres, però, on la demanda en primera preferència era molt inferior a l'oferta, s'observa que la matrícula és superior a la demanda. Això s'explica per la redistribució dels estudiants que no han tingut plaça en la primera preferència i centre de l'estudi sol·licitat.

A les universitats públiques, l'any 2000, les EUI pròpies de la universitat van tenir una matrícula de primer accés de 545 estudiants, amb una demanda en primera preferència de 943, i l'any 2006 la matrícula va ser de 563 estudiants i

la demanda en primera preferència de 935, és a dir, la demanda és molt superior a la matrícula, de la qual cosa es pot deduir que els estudiants han accedit al centre de la seva preferència. Però en el cas de les EUI adscrites a les universitats públiques la situació ha tingut un procés invers, l'any 2000 els estudiants de nou accés matriculats van ser 995, d'una demanda en primera preferència de 849, i l'any 2006 la matrícula va ser de 921 i la demanda en primera preferència de 805. Per tant, sembla evident que un percentatge dels estudiants matriculats en els centres adscrits estudien en aquests centres més com una solució que no pas per elecció.

En relacionar el percentatge de matriculats amb el de places ofertes sembla que, juntament amb aquest desequilibri quantitatiu, es pot donar una desigualtat d'oportunitats per als candidats a estudiar Infermeria en les universitats catalanes. No sembla que aquestes dades siguin compatibles amb un sistema que hauria de garantir l'equitat en l'accés als estudis d'Infermeria.

Si a més tenim en compte que, segons l'estudi *Perfil, context i expectatives professionals dels estudiants d'infermeria de Catalunya* realitzat amb una mostra d'estudiants matriculats el curs 2006-07 (ADEIC, 2007)⁴⁸, gairebé un 60% compagina estudis i treball, amb una dedicació de 24,1 hores setmanals de mitjana, i el 53% treballa més de 20 hores setmanals, sembla evident l'esforç que realitzen els estudiants matriculats en els estudis d'Infermeria.

Seria interessant fer una anàlisi comparativa de l'evolució dels estudiants matriculats en el centre en primera preferència amb els que no van triar el centre en primera preferència, respecte al seguiment dels estudis, sol·licitud o no de trasllat i abandonament. Així com el temps en titular-se i abandonament dels estudiants que compaginen estudis i treball.

La reducció de la matrícula és un repte important per a les EUI i per a les universitats, per a això l'increment de la demanda segueix sent un objectiu prioritari. Però els estudiants d'Infermeria, juntament amb l'elecció dels estudis a cursar i la selecció d'universitat, es troben també davant un nombre important de centres que ofereixen la titulació. Aquests centres (EUI) poden tenir diverses orientacions relacionades amb el currículum i model docent, de vegades difícils de matisar i, sovint, poc conegudes per l'estudiant. Des dels centres s'hauria de donar més importància a la qualitat de l'oferta de la institució així com proporcionar una oferta atractiva i diferenciada. En aquest sentit, el procés d'adequació al nou espai europeu educació superior (EEES) pot oferir una excel·lent oportunitat.

■ Resultats dels titulats

Els resultats dels titulats es presenten agrupats en funció del tipus d'escola, del tipus d'universitat i en forma de resultats globals de Catalunya.

Tipus d'escola

En les figures 28 i 29 es mostra l'evolució de titulats, valors mitjans i valors absoluts respectivament, segons tipus d'escola, durant el període 2000-2006. Es mostren tres corbes amb tendències molt diferenciades.

En les EUI pròpies de la U. pública a partir de 2001 es mostra un increment progressiu que es manté fins a 2006.

En les EUI adscrites s'observa, també a partir de 2001, una perduda progressiva que persisteix fins a l'any 2006.

En les EUI de les U. privades la pèrdua de titulats és constant durant els sis anys, però s'observen dues fases diferenciades, la primera entre l'any 2000 i 2002 i a la segona a partir de 2003 quan es produeix una gran caiguda que segueix disminuint el 2006.

L'evolució per anys veiem que és estadísticament significativa ($p < 0,001$), i també ho és per tipus d'escola i any ($p < 0,001$), però no ho és per tipus d'escola ($p = 0,587$).

Tipus d'universitat

En les figures 30 i 31 es mostra l'evolució de titulats, valors mitjans i valors absoluts respectivament, segons tipus d'universitat.

En les universitats públiques la corba mostra una lleugera pèrdua de titulats el primer any, però es manté amb lleugeres variacions els anys posteriors.

En les U. privades la caiguda és brusca i constant durant els sis anys.

Figura 28

Evolució dels titulats en funció del tipus d'escola durant el període 2000-2006

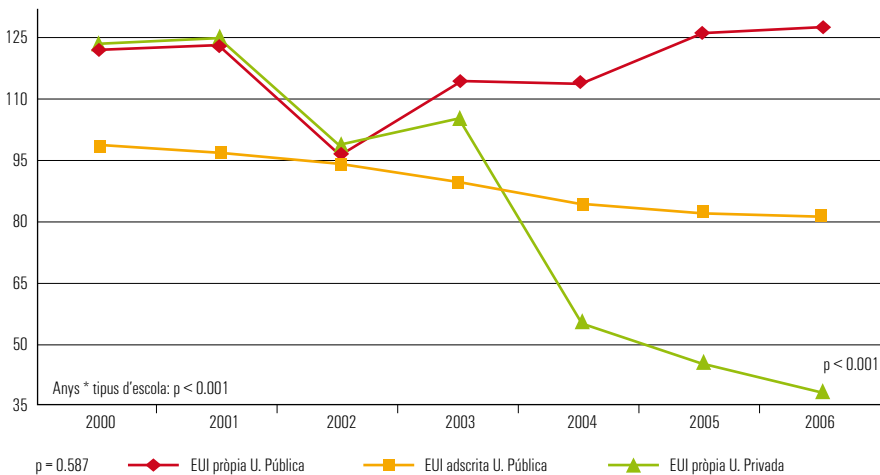

Figura 29

Valors absoluts de l'evolució dels titulats en funció del tipus d'escola durant el període 2000-2006

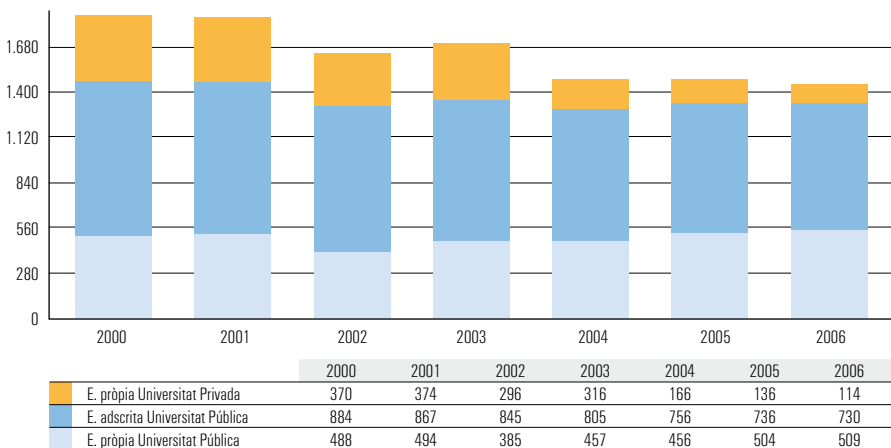

Figura 30

Evolució dels titulats en funció del tipus d'universitat durant el període 2000-2006

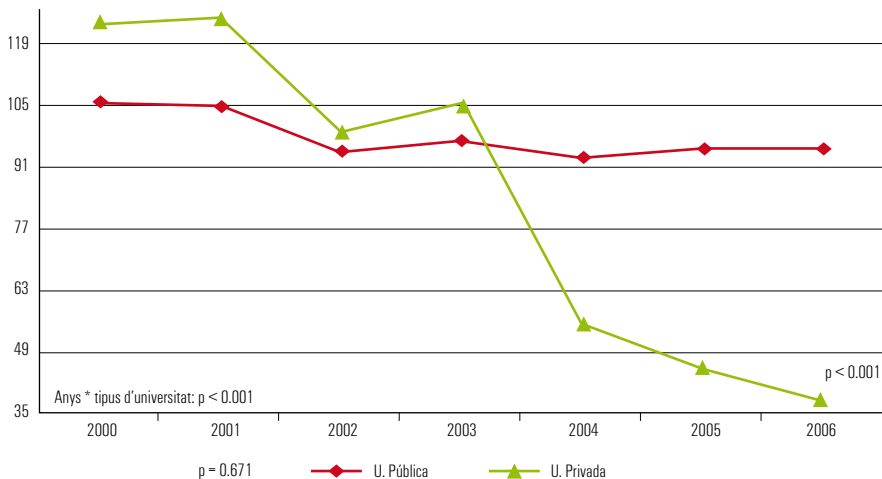
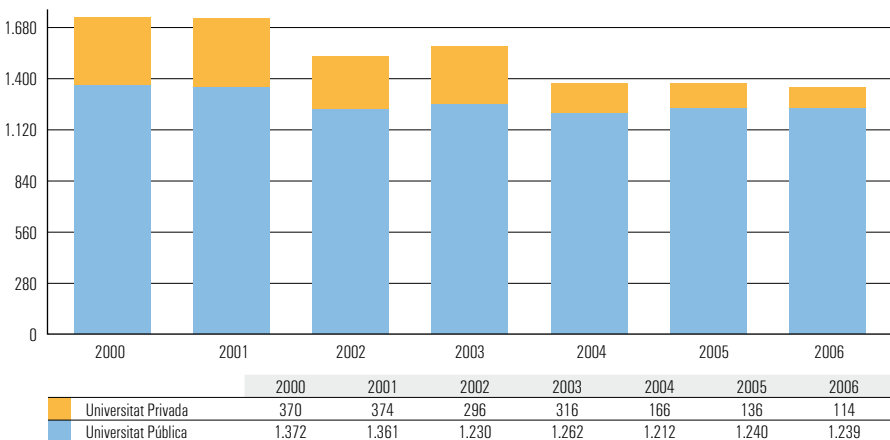

Figura 31

Valors absoluts de l'evolució dels titulats en funció del tipus d'universitat durant el període 2000-2006

L'evolució per anys veiem que és estadísticament significativa ($p < 0,001$) i també ho és per tipus d'universitat i any ($p < 0,001$), però no ho és solament per tipus d'universitat ($p = 0,671$).

Evolució global

En les figures 32 i 33 es mostra l'evolució de titulats, valors mitjans i valors absoluts respectivament, dels titulats a Catalunya durant el període 2000-2006. S'observa una disminució important fins a 2004 excepte entre 2002 i 2003, que mostra un increment i, encara que de manera menys important, segueix disminuint fins al 2006.

L'evolució per anys veiem que és estadísticament significativa ($p = 0,026$).

En analitzar l'evolució de titulats, segons tipus d'escola, vam observar una tendència molt diferenciada i significativa, segons el tipus d'escola i any, durant tot el període estudiat. En les EUI pròpies de les U. públiques l'any 2000 es van titular 488 estudiants i a partir de 2002 es produeix un increment progressiu fins a 2006 que se situa en 509, fet que implica un increment de 4,30%, però en les EUI adscrites, si bé el mateix any 2000 es van graduar 884 estudiants, és a dir, un 44,79% més que en les pròpies de les U. públiques, la tendència segueix un comportament molt distint, ja que es produeix una disminució progressiva que persisteix fins a l'any 2006 quan es van graduar un 17,42% menys d'estudiants (730).

L'any 2000, en les universitats públiques, es van graduar un total de 1.372 estudiants i 1.239 l'any 2006. En les U. privades, la disminució principal es produeix a partir de l'any 2003 i es manté fins al 2006. El percentatge de disminució, dels sis anys estudiats, suposa un 69,18% entre l'any 2000, amb 370 titulats, i l'any 2006, amb un total de 114. Aquesta disminució pot obeir, a més de la disminució de la matrícula, a les possibles sol·licituds de trasllat d'alguns estudiants a altres centres, propis i/o adscrits a universitats públiques, principalment en el cas de les U. privades situades fora de Barcelona, ja que aquests estudiants juntament amb el cost més elevat de la matrícula tenen també el cost de residència o les dificultats de desplaçament.

Per tant, l'evolució global dels titulats en Infermeria a Catalunya mostra una disminució que passa de 1.742 titulats l'any 2000 fins a 1.353 l'any 2006, fet que implica un descens del 22,33%. Aquesta situació es dona en un període en què la majoria

Figura 32

Evolució dels titulats a Catalunya durant el període 2000-2006

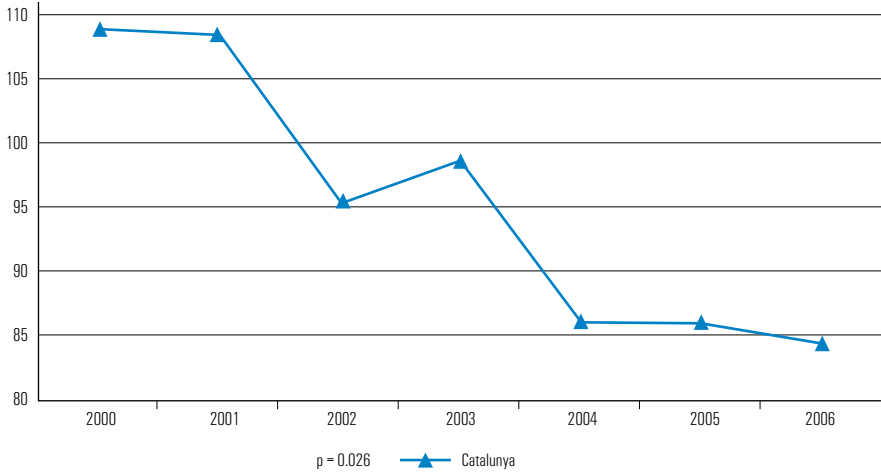
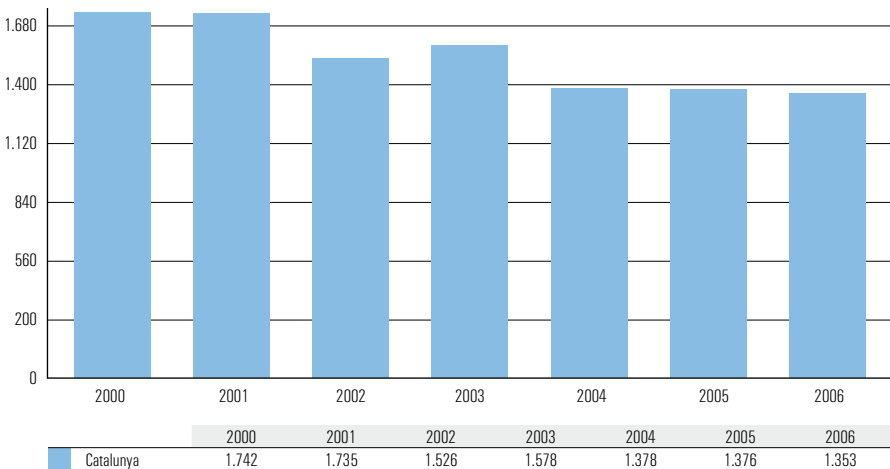

Figura 33

Valors absoluts de l'evolució dels titulats a Catalunya durant el període 2000-2006

de països tenen falta d'infermeres, i alguns d'aquests països s'enfronten a aquesta situació contractant professionals d'altres països. En aquest context, Catalunya s'ha convertit en un país exportador d'infermeres.

A Catalunya, la població l'any 2006 ascendeix a 7.134.697 persones, i el nombre total de professionals d'infermeria a 41.989. La ràtio d'infermeres a Catalunya per cada 100.000 habitants és de 58849. Si apliquem la ràtio mitjana dels països desenvolupats, de 800 infermeres per 100.000 habitants, el nombre total de professionals d'Infermeria a Catalunya hauria de ser 57.684, això indica que a data de 2006 a Catalunya hi ha un dèficit de 15.694 professionals.

Tornant als resultats de l'estudi que indiquen que el valor mitjà de titulats durant el període 2000-2006 és de 1.512, seria necessari, com a mínim, 10 anys per poder cobrir el dèficit actual de professionals. A aquesta consideració se li ha d'afegir que, durant els pròxims 10 anys, això podria ser una realitat si no augmentés la població de Catalunya, si es mantingués estable el nombre de llocs de treball i si no es veiés incrementat per noves necessitats i si, a més, la població de professionals no envellís i, per tant, no s'haguessin de cobrir jubilacions o abandonaments de la professió. Situació poc probable si tenim en compte, entre d'altres raons, que, a mesura que envelleix la població i apareixen noves i velles malalties, augmenten les necessitats i demandes de la població i creix la necessitat de recursos professionals. Segons l'estudi de l'ADEIC 2006-07: el 17,6% dels estudiants que van accedir a través de les PAU van preferir una altra carrera com a primera opció però, en no arribar a la nota de tall, van triar Infermeria com a segona opció; el 66,43% dels estudiants enquestats estaria disposat a emigrar fora de Catalunya; és molt improbable, si no impossible, que no es produeixin jubilacions i abandó.

Juan del Pla, director general de la Fundació Gaspar Casals i un dels directors del llibre *Recursos Humans per a la Salut: suficiència, adequació i millora*, en el discurs que va pronunciar en la presentació d'aquesta obra, va assenyalar que "com va declarar recentment Tim Evans, alt funcionari de l'OMS, dècades d'anèmia en formació, remuneració, condicions de treball i gestió de professionals han provocat una greu manca de personal amb coneixements clau i un nivell creixent de canvis professionals, jubilacions anticipades i migracions nacionals (a àrees urbanes) i internacionals (a països rics)"⁵⁰.

L'estudi *Mobilitat Internacional de les infermeres: tendències i conseqüències polítiques, juny de 2003*⁴¹, assenyala que les condicions de treball inadequades (salari baix, càrregues de treball excessives i violència en el lloc de treball) són

el principal "factor d'impuls" de la migració de les infermeres, tant dels països en procés de desenvolupament cap als més desenvolupats com entre aquests últims.

La presidenta del Col·legi Oficial d'Infermeres de Barcelona, en la presentació de l'estudi *Infermeres avui, com som i com ens agradaria ser* (2005)⁵¹, indicava que en quinze anys faltaran 6.000 infermeres a la província de Barcelona, a causa principalment de "l'augment de la pressió assistencial en el sistema sanitari i la tendència a la baixa dels estudis d'infermeria i la col·legiació".

A Catalunya, segons l'estudi del Consell de Col·legis de Diplomats en Infermeria de Catalunya, *Recomanacions per a la dotació d'infermeres als unitats d'hospitalització, dirigit per Lena Ferrús* (2006), "en poc temps ens podem trobar amb una escassetesa important d'infermeres comparable a la que tenen altres països europeus que es veuen obligats a importar infermeres".

Davant la situació de falta de professionals, la disminució de la matrícula es converteix en una preocupació creixent per part de les institucions sanitàries i també de les educatives. La taxa de titulats depèn de la matrícula però també de l'abandonament dels estudis, aspecte al qual s'hauria de prestar una especial atenció. Segons l'estudi *El sistema universitari públic català 2000-2005*, elaborat per l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU)⁵², el 18% dels universitaris de Catalunya deixa els estudis definitivament sense aconseguir cap títol. Però, segons aquest mateix estudi, solament el 3% de les persones que inicien carreres de ciències de la salut abandona els estudis sense aconseguir cap titulació. Antoni Serra Ramoneda, president de l'AQU, durant l'acte de presentació de l'estudi, va dir que els abandonaments universitaris responen a "un problema en l'elecció dels estudis" i "al procés de matriculació, que porta a seleccionar estudis que no acaben interessant a l'alumne"⁵². Segons aporta l'estudi *Perfil, context i expectatives professionals dels estudiants d'infermeria de Catalunya* (ADEIC, 2006-2007), una part dels estudiants que van accedir a través de les PAU, concretament el 17,6%, van preferir una altra carrera com a primera opció però, en no arribar a la nota suficient, van triar Infermeria com segona opció". Alguns d'aquests estudiants probablement formen part dels que abandonen els estudis abans de graduar-se, però potser sigui més important, per al còmput global de titulats en Infermeria, que, d'aquests, els que es graduen accedeixen després a la carrera de la seva primera preferència, per la via 2 o la via 7, pel que es podria considerar que formen part del grup que abandona no els estudis però sí la professió.

No s'ha realitzat una anàlisi precisa del temps que transcorre entre la matrícula i la graduació dels estudiants, encara que sembla que aquest període no ha disminuït, sinó que més aviat que ha augmentat en els últims anys. Seria convenient analitzar, en cas que realment hagi augmentat aquest temps, quines són les causes que originen i influeixen en aquest fet, entre les quals, a més del fracàs escolar, hi ha que un gran nombre d'estudiants compaginin estudis i treball. En aquest sentit es considera convenient analitzar l'actual model curricular i de manera especial la dedicació presencial que s'exigeix als estudiants en els centres. Entre les hores de teoria i de pràctiques clíniques, si a més considerem l'equivalència extraordinària als crèdits pràctics clínics, per a un estudiant d'Infermeria que compagini estudis i treball laboral, pot resultar molt difícil cursar la titulació en tres anys. S'hauria de revisar l'actual dedicació presencial dels estudiants i què aporta aquesta dedicació a la qualitat de l'aprenentatge. Les hores presencials en pràctiques clíniques, sens dubte, són molt importants però no són practiques formatives pel fet d'ésser practiques, ni la presència ni la durada garanteixen per si mateixes la reflexió i l'aprenentatge en la pràctica i sobre la pràctica, de la mateixa manera que les hores de presència a classe tampoc garanteixen l'aprenentatge i la reflexió per si mateixes.

Actualment totes les universitats, a Catalunya, tenen instaurats plans d'acció tutorial (PAT). Aquests PAT inclouen aspectes d'orientació, acadèmics, pràctiques, recerca de treball,... és a dir: informació, formació, i orientació curricular i professional. Però seria convenient que cada centre, cada EUI, en cas que no en tingui, desenvolupi també un pla d'acció tutorial global d'acord amb la formació específica de la titulació d'Infermeria; pla curricular, model educatiu, característiques i necessitats dels seus estudiants, les seves dimensions i recursos.

És necessari conèixer, comprendre i assumir la diversitat d'estudiants, acompanyar-los en els seus processos d'aprenentatge i facilitar-los un desenvolupament integral que els prepari per a la vida. Això només es pot assumir si el professor assumeix la funció tutorial com a part de la seva funció docent i investigadora, i la infermera assistencial com a tutora o infermera de referència de l'estudiant en pràctiques, assumeix la funció docent, en el procés d'aprenentatge dels estudiants, com a part de la seva responsabilitat com a professional.

Portar a terme el rol de tutor, en l'àmbit acadèmic i en el de la pràctica clínica, requereix motivació i preparació per a la docència, requereix també un interès per al desenvolupament de l'estudiant com a persona, com a estudiant i com a futur professional, però comporta també la necessitat de recursos. Per tant, és necessari disposar dels recursos necessaris i suficients perquè els plans d'acció, siguin d'as-

sectorament, tutoria, individualització i suport, o d'altres, no quedin en declaracions d'intencions i siguin una realitat. Aquests recursos haurien d'estar explicitats en cada pla d'acció i gestionats amb criteris d'equitat, eficiència i transferència.

Finalment, convé remarcar que les universitats i els centres han d'assumir de manera imminent el compromís de l'Espai Europeu d'Educació Superior i Investigació. Aquest nou context, si bé propicia noves oportunitats, també fa necessari tenir en compte que la nova estructura de les titulacions comportarà que els estudis d'Infermera es transformin en estudis de GRAU amb una càrrega lectiva de 240 ECTS i una durada de 4 anys. Això significa que, si totes les universitats inicien els estudis de grau el mateix any acadèmic, l'any següent de graduar-se els últims diplomats, no es titularà cap estudiant d'Infermeria. De la mateixa manera seria important estudiar el possible impacte que el canvi de titulació i, de manera específica, el pas de tres a quatre anys de durada, pugui tenir en la demanda i en la matrícula dels estudis d'Infermeria a Catalunya.

■ Resultats del preu de matrícula

Els resultats dels preus de matriculació, igual que les variables analitzades fins ara, es presenten agrupats en funció del tipus d'escola, del tipus d'universitat i en forma de resultats globals de Catalunya.

Tipus d'escola

Les figures 34 i 35 mostren l'evolució del preu de la matrícula en funció del tipus d'escola (valors mitjans i absoluts respectivament). S'observa com aquesta evolució a les escoles adscrites està situada entre la pròpia de la U. pública i la pròpia de la U. privada, si bé està més prop d'aquesta. L'evolució al llarg dels anys ha seguit una lleugera tendència progressiva en els tres tipus d'escola però més marcada en les EUi adscrites. Veiem que, tant l'evolució per anys ($p < 0,001$), com per tipus d'escola ($p < 0,001$) i per tipus d'escola i any ($p = 0,001$) és estadísticament significativa.

Tipus d'universitat

Les figures 36 i 37 ens mostren l'evolució del cost global de la matrícula per tipus d'universitat, expressada en valors mitjans i valors absoluts respectivament.

Figura 34

Evolució del preu matrícula en funció del tipus d'escola durant el període 2000-2006

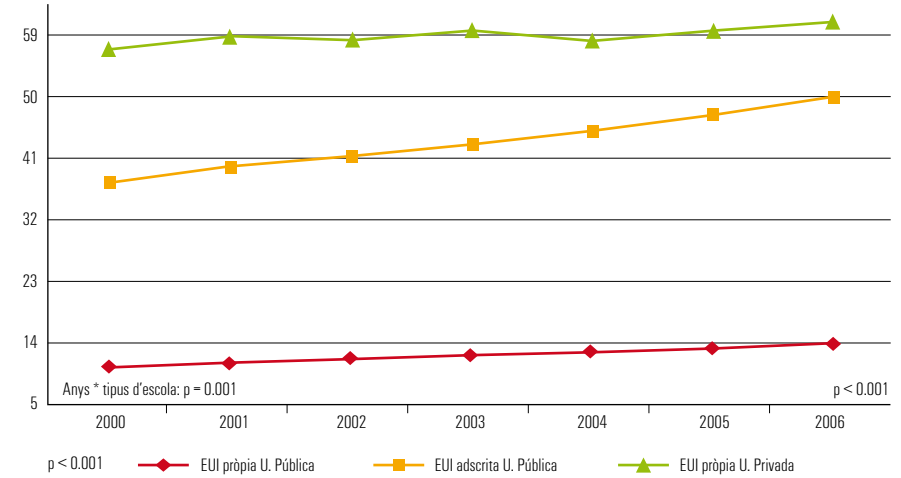

Figura 35

Valors absoluts de l'evolució del preu matrícula en funció del tipus d'escola durant el període 2000-2006

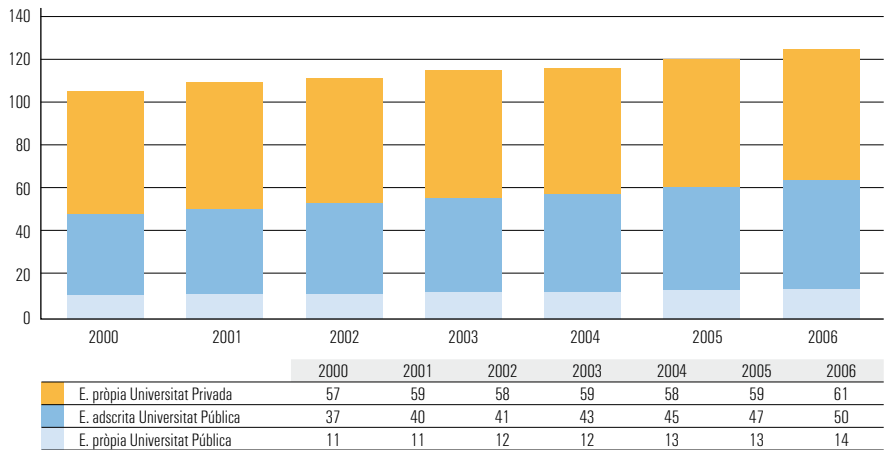

Figura 36

Evolució del preu matrícula en funció del tipus d'universitat durant el període 2000-2006

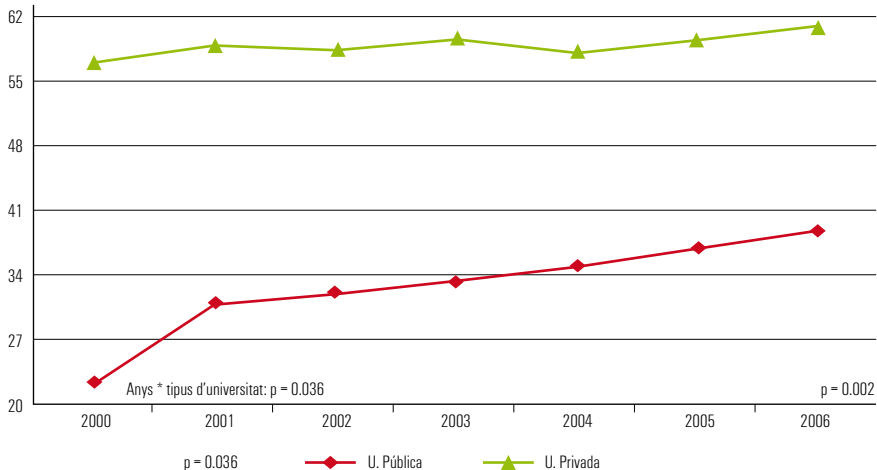
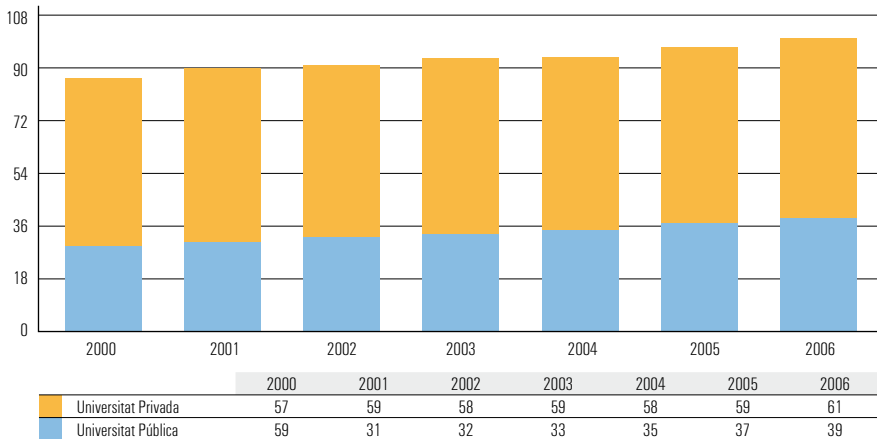

Figura 37

Valors absoluts de l'evolució del preu matrícula en funció del tipus d'universitat durant el període 2000-2006

S'observa com les U. privades segueixen una corba lleugerament ascendent però amb variacions entre uns anys i altres, mentre que les U. públiques segueixen una corba ascendent progressiva i més marcada.

L'evolució per anys és estadísticament significativa ($p = 0,002$), i també ho és per tipus d'universitat ($p = 0,036$) i per tipus d'universitat i any ($p = 0,036$).

Evolució global

La figura 38 (valors mitjans) i la figura 39 (valors absoluts) ens mostra l'evolució del cost global de la matrícula a Catalunya. S'observa una corba ascendent progressiva.

L'evolució per anys és estadísticament significativa ($p < 0,001$).

L'evolució del preu global de la matrícula, al llarg dels anys estudiats, ha seguit una lleugera tendència progressiva en els tres tipus d'escola però més marcada en les EUI adscrites, les quals podem dir que estan situades entre les pròpies de la U. pública i les pròpies de la U. Privada, si bé estan més a prop d'aquestes últimes. Això s'explica si tenim en compte que en les EUI pròpies de la U. pública l'import de la matrícula correspon únicament a les taxes oficials, aquestes taxes l'any 2000 eren de 10,71 € per crèdit i l'any 2006 de 14,08 € per crèdit.

Els estudiants matriculats en les EUI adscrites, a més d'aquest import han d'abonar també la matrícula pròpia del centre. Aquest import l'any 2000 era de 29,27 € de mitjana i sofreix un increment anual fins a situar-se en 49,79 € per crèdit, de mitjana, l'any 2006. La diferència de preu entre les escoles adscrites, aquest mateix any 2006, se situa en 30,00 € per crèdit la més baixa i 56,28 € per crèdit la més alta.

En les tres EUI pròpies de les U. privades el preu de la matrícula ha seguit un procés diferent, mentre que en una d'elles es produeix un increment progressiu en les altres dues el preu del crèdit ha disminuït entre l'any 2000 i 2006. El preu mitjà l'any 2000 era de 56,98 € per crèdit i l'any 2006 de 60,86 € per crèdit. La diferència del preu entre les unes i les altres l'any 2006 se situa en 51,00 € la més baixa i 72,60 € la més alta.

Les variacions de disminució del preu produïdes en un mateix centre, com veurem més endavant, s'expliquen en relació amb l'evolució de la demanda i de la matrí-

Figura 38

Evolució del preu matrícula a Catalunya durant el període 2000-2006

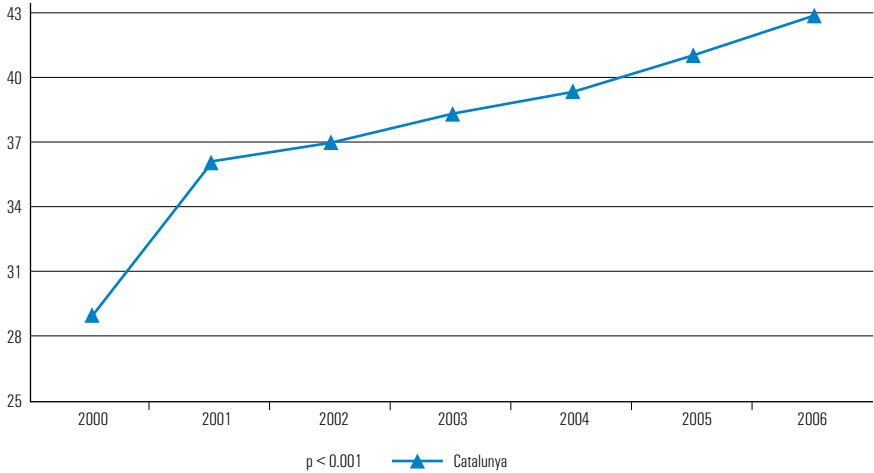
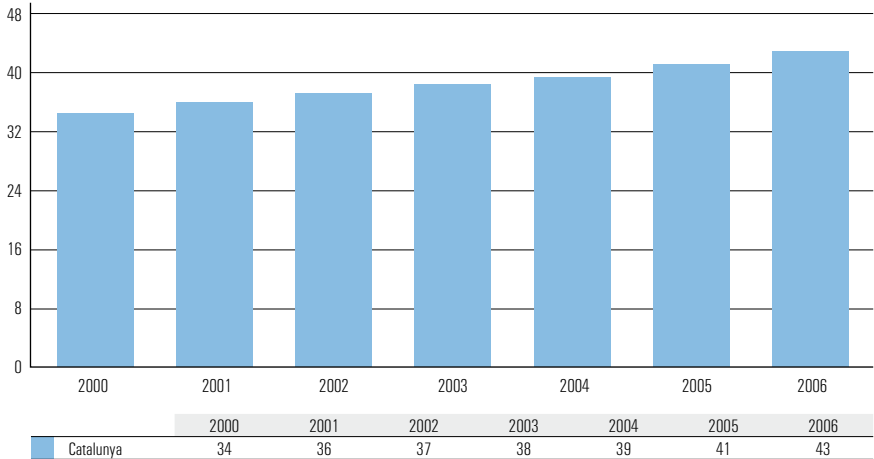

Figura 39

Evolució del preu matrícula a Catalunya durant el període 2000-2006

cula de l'any anterior a la modificació. Per tant, les U. privades, en el seu conjunt, segueixen una evolució lleugerament ascendent amb un preu mitjà, l'any 2000 de 56,98 € per crèdit i de 60,86 € per crèdit l'any 2006, mentre que les U. públiques presenten un increment progressiu i més marcat perquè al costat de les EUI pròpies hi ha també les escoles adscrites. Sembla important destacar que el preu global de la primera matrícula dels estudis d'Infermeria a Catalunya s'ha incrementat de mitjana, entre l'any 2000 i 2006, un 48,54%.

No obstant això, és necessari matisar que aquest increment correspon a:

- Un 50,28% les EUI pròpies de les U. públiques, que han passat de 7,00 € per crèdit l'any 2000 a 14,08 € l'any 2006.
- Un 41,21% les EUI adscrites a les U. públiques, que han passat de 29,27 € per crèdit l'any 2000 a 49,79 € l'any 2006.
- Un 6,37% les EUI pròpies de les U. privades, que han passat de 56,98 € per crèdit l'any 2000 a 60,86 € l'any 2006.

A l'inici del període d'estudi, el preu d'un crèdit en les EUI pròpies de la U. pública era d'11 €, el preu mitjà d'un crèdit en les adscrites era de 37 € i el preu mitjà de les EUI pròpies de l'U. privades era de 57 €. Però l'evolució d'aquests preus al final de l'estudi mostren que l'increment percentual, entre l'any 2000 i 2006, ha estat diferent en funció del tipus de centre, així l'increment de les EUI pròpies de la U. pública ha estat de 21,4%, l'increment mitjà de les EUI adscrites ha estat de 26% i el de les EUI pròpies de les U. privades d'un 6,5%.

Si bé la diferència del preu de la matrícula és important entre uns i altres centres, globalment, aquestes dades ens permeten concloure que els estudis d'Infermeria impliquen un cost important per als estudiants. Així mateix, respecte a aquests preus s'ha de tenir en compte també que es refereixen a la primera matrícula i que s'estableixen recàrrecs quan el/la estudiant es matricula per segona vegada i successives d'un mateix crèdit en qualsevol universitat pública. Un estudiant d'Infermeria titulat el juny de 2006, si considerem el cost/crèdit mitjà dels últims tres anys i, suposant que hagi aprovat tots els crèdits de la titulació sempre en la primera matrícula, per a un total de 225 crèdits, el preu total de la matrícula li ha suposat un cost de 3.020 € si ha realitzat els estudis en un centre propi de la universitat pública, 10.644 € si ha estudiat en una escola adscrita a la universitat pública i 13.375 € si ha estat en una escola de la universitat privada.

L'article 81 de la Llei orgànica 6/2001, de 21 de desembre, d'universitats, estableix que els preus públics per als estudis que condueixen a l'obtenció d'un títol univer-

sitari oficial són fixats per la comunitat autònoma dintre dels límits que estableix el Consell de Coordinació Universitària, que estaran relacionats amb el preu matrícula de prestació del servei.

Els preus dels serveis acadèmics a les universitats públiques de Catalunya vénen determinats pel Departament de la Presidència. Respecte als preus, tal com queda explicat en el Decret 296/2006, de 18 de juliol²⁵, s'estableixen recàrrecs i també exempcions. Quan un estudiant es matricula per segona vegada d'un mateix crèdit en qualsevol universitat, l'import d'aquest s'incrementarà en un 35%. A partir de la tercera vegada que es matriculi del mateix crèdit l'increment del preu és del 60%. Un altre aspecte a destacar és que el preu oficial del crèdit varia segons el grau d'experimentalitat de l'estudi, classificant-se en 4 graus. Els estudis d'Infermeria corresponen al grau 4. Es recomana anar al Decret per a veure a quin grau corresponen els diferents estudis.

Si com diuen diferents informes^{53,54} el preu de la matrícula universitària a la U. pública cobreix únicament el 20% del cost real per estudiant, possiblement puguem pensar que estudiar una carrera universitària en el nostre país és barat. Però en el cas específic dels estudis d'Infermeria a Catalunya no es pot deixar de comparar també el cost d'aquests estudis, per a la majoria d'estudiants, respecte el cost de la matrícula dels que poden accedir al sistema públic, així com el cost respecte a altres titulacions en el mateix sistema. Augmentar les taxes de matrícula potser sigui una necessitat però també ho és que el seu preu no incrementi la desigualtat. Per garantir un accés de tots als estudis d'Infermeria, es podria compensar el preu de matrícula amb una ajuda financera en benefici dels més desfavorits, increment de les beques i de les ajudes per a aquells estudiants que han d'estudiar en centres amb matrícula privada, per falta de places públiques, i no perquè aquesta hagi estat la seva opció.

La disminució de la demanda i, especialment, la reducció de la matrícula comporta, a més de problemes socials de falta de professionals, uns altres problemes directament relacionats amb els recursos financers de les universitats, ja que el seu finançament està vinculat també al nombre d'estudiants. Mentre que la competència, tant nacional com internacional, s'incrementa, la captació d'estudiants depèn de la qualitat de l'oferta de cada institució i que la professió resulti més o menys atractiva per als futurs estudiants.

Els preus de les matrícules s'haurien de revisar, de manera que el cost dels estudis no limiti el principi de la llibertat d'elecció ni impedeixi la possibilitat de poder estudiar

un títol de grau, especialment en les titulacions professionalitzadores, que responen a una necessitat social, com és el cas d'Infermeria. S'hauria d'instaurar una política de beques, préstecs i/o ajudes vinculades principalment als estudis de postgrau. No obstant això, cal tenir en compte que les polítiques de cost compartit com ara préstecs a retornar per l'estudiant quan ja estigui treballant, pot funcionar bé en algunes titulacions, però no és fàcil que el salari d'una infermera ni la precarietat contractual observada durant els últims anys, que afecta les infermeres durant els primers anys de professió, afavoreixin que pugui permetre's retornar un préstec.

Les universitats en general i les EUI en particular contribueixen a la societat del coneixement aportant, entre d'altres coses, els professionals infermers que les Institucions necessiten. Si des dels governs no es pot assumir aquest finançament i és necessari compartir els costos, potser s'hauria de buscar fórmules i implementar estratègies alternatives de finançament que evitin les desigualtats, així com considerar el cost oportunitat que suposa la formació de professionals per a uns altres països fins i tot més desenvolupats.

Els estudiants d'Infermeria, en escollir entre les diferents opcions universitàries, a més dels factors relacionats amb la demanda i/o de les seves preferències, l'oferta de places i la nota d'accés, han de considerar també el cost dels estudis, a causa de la poca oferta de places públiques per als estudis d'Infermeria, així com la situació laboral i contractual, les expectatives de promoció social i econòmica, el seu prestigi i el cost d'oportunitat d'aquests ensenyaments. Aquests factors incideixen directament en la decisió de sol·licitar els estudis d'Infermeria. Així mateix cal tenir en compte que els dissenys curriculars que prevalen en els estudis d'Infermeria exigeixen dels estudiants una dedicació presencial que no facilita les possibilitats d'estructurar un pla de carrera que permeti compaginar els estudis amb responsabilitats laborals.

Conclusions

■ Escenari de desigualtats

A Catalunya, gairebé el 70% de l'oferta de places de nou ingrés per a estudiar Infermeria corresponen a centres adscrits i a U. privades, és a dir, són places amb matrícula privada. Aquesta situació es manté al llarg dels sis anys estudiats. La comparança de l'oferta de places a Catalunya amb el global d'Espanya mostra com la relació entre l'oferta de places públiques i privades és pràcticament inversa. L'oferta de places en els centres propis de les universitats públiques a Catalunya és un 36,64% i el global d'Espanya un 62,93%.

El percentatge actual d'oferta pública i privada posa en qüestió la tan anhelada igualtat d'oportunitats educatives respecte a la igualtat d'oportunitats en l'accés a la formació universitària en Infermeria a Catalunya, situació que solament es pot entendre com a conseqüència d'una falta de planificació i de presa de decisions en relació amb la formació Infermera per part dels responsables de la política universitària a Catalunya.

L'oferta de places de nou ingrés en Infermeria no s'ha creat en funció de la demanda ni tampoc en funció de criteris d'igualtat d'oportunitats, i en el mateix període, en el medi sanitari, s'ha donat una situació semblant de falta de planificació, respecte a la necessitat de recursos humans infermers i de presa de decisions sobre la base de la informació disponible.

■ Oferta

La evolució de l'oferta de nou ingrés a Catalunya ha sofert una disminució al llarg del període estudiat d'un 10,6%. L'any 2000 l'oferta global era de 1.886 places i l'any 2006 era de 1685. Aquesta oferta (2006) es distribueix en: un 31,75% les escoles pròpies d'universitats públiques, un 54,89% les escoles adscrites a universitats públiques i un 13,3% les escoles pròpies d'universitats privades.

■ Demanda

Mentre en el global d'Espanya cada vegada hi ha més demanda per als estudis d'Infermeria, a Catalunya l'evolució ha estat de pèrdua progressiva durant els últims anys estudiats.

La disminució de la demanda es produeix de manera progressiva en tots els centres, però en els centres adscrits a les U. públiques i en els propis de les U. privades, la demanda és molt inferior a la dels centres propis de les universitats públiques.

Els estudiants d'infermeria, en escollir entre les diferents opcions universitàries, a més dels factors determinants en l'evolució de la demanda d'accés a l'educació superior i/o de les seves preferències, han de considerar també el cost dels estudis, a causa de la poca oferta de places públiques per als estudis d'Infermeria, així com la situació laboral i contractual, les expectatives de promoció social i econòmica, el prestigi i el cost d'oportunitat d'aquests ensenyaments.

L'increment de noves titulacions ha comportat un augment d'oportunitats d'educació per a les dones però, alhora que ha estat favorable per a la incorporació de la dona a la universitat, sembla que ha contribuït també a la disminució de la demanda específica en aquells estudis la demanda dels quals és majoritàriament femenina, com Infermeria.

Respecte a les condicions laborals cal destacar que durant tot el període d'estudi, però especialment en els últims anys, s'observa un procés gradual de detriment en les condicions laborals i contractuals dels professionals d'Infermeria, principalment la dels recent incorporats.

La precarietat laboral per a Infermeria a Catalunya és considerada alta, i la situació d'inserció laboral dels nous titulats deficient, aquest fet suficientment conegut pels possibles candidats a estudiar Infermeria té efectes desfavorables per a la demanda.

La situació territorial dels centres, si bé és positiva per al territori on estan situats i per a la demanda d'aquest, no afavoreix la demanda dels futurs estudiants que s'han de desplaçar, amb el cost afegit que això implica i de manera especial les precàries condicions laborals i contractuals dels professionals d'infermeria.

■ Matrícula

En xifres absolutes la matrícula global de nou ingrés a Catalunya ha passat de 1.911 matriculats de nou ingrés l'any 2000 a 1.695 l'any 2006, fet que implica una disminució del 11,30%.

Les escoles adscrites, en ser globalment les que ofereixen el major nombre de places, són també les que tenen el major nombre d'estudiants de nou ingrés matriculats al llarg de tots els anys. Així, del total d'estudiants matriculats l'any 2000 un 52,06% pertany a centres adscrits i un 61,15% l'any 2006.

A Catalunya existeix un important desequilibri entre el nombre d'estudiants d'Infermeria de nou ingrés, matriculats en centres públics, entenent com a tals les EUI pròpies de la universitat pública i el nombre de matriculats en centres privats, incloent en aquests les EUI adscrites en U. públiques i les pròpies d'U. privades, amb un 71,48% l'any 2000 i un 75,16% l'any 2006.

A les universitats públiques, l'any 2000, les EUI pròpies de la universitat van tenir una matrícula de primer accés de 545 estudiants, amb una demanda en primera preferència de 943 i, l'any 2006, la matrícula va ser de 563 estudiants i la demanda en primera preferència de 935, és a dir, la demanda és molt superior a la matrícula, fet que permet deduir que els estudiants han accedit al centre de la seva preferència.

A les EUI adscrites a les universitats públiques la situació ha tingut un procés invers, l'any 2000 els estudiants de nou accés matriculats va ser de 995, d'una demanda en primera preferència de 849 i l'any 2006 la matrícula va ser de 921 i la demanda en primera preferència de 805.

■ Titulats

El nombre de titulats en Infermeria a Catalunya ha passat de 1.742 titulats l'any 2000 a 1.353 l'any 2006, fet que suposa un descens del 22,33%.

La majoria de països s'enfronten a una escassetesa crítica d'infermeres i alguns d'aquests països intenten resoldre aquesta situació contractant professionals d'al-

tres països. En aquest context, Catalunya s'ha convertit en un país exportador d'infermeres.

Si totes les universitats inicien el mateix any acadèmic els nous estudis de grau, amb una durada de 4 anys, a l'any següent de graduar-se els últims diplomats, la durada dels quals és de tres anys, no es titularà cap estudiant d'Infermeria.

■ Preu matrícula

El preu global de la primera matrícula dels estudis d'Infermeria a Catalunya s'ha incrementat de mitjana, entre l'any 2000 i 2006, un 48,54%.

■ Consideració final

Els resultats obtinguts de l'estudi permeten establir les següents conclusions:

- L'oferta de places evidencia un clar escenari de desigualtats en l'oportunitat d'accés a places públiques per als estudiants d'Infermeria a Catalunya.
- L'evolució de l'oferta de places així com la resta de las variables en estudi, excepte el preu de matrícula, disminueixen al llarg del període d'estudi.

Les principals conclusions de l'estudi posen de manifest com la poca oferta de places públiques per a cursar els estudis d'Infermeria a Catalunya junt amb les precàries condicions contractuals influeixen en la disminució de la demanda específica d'Infermeria.

Recomanacions

D'acord amb les conclusions obtingudes en aquesta investigació es fan les següents recomanacions:

- Establir un major acostament entre la universitat i els centres adscrits així com aprofundir en un millor coneixement mutu i suport. Seria convenient que, abans d'acceptar l'adscripció de nous centres a una universitat, a més dels requisits exigibles, es tregui en compte també la planificació territorial dels que existeixen actualment.
- Per a oferir als estudiants d'Infermeria igualtat d'oportunitats d'accés, és necessari ampliar l'oferta de places de les universitats públiques de manera que aquesta sigui una oferta suficient i que permeti als estudiants triar en igualtat de condicions als d'altres titulacions.
- L'augment de places en les EUI pròpies de la universitat pública no hauria de ser una acció puntual que condueixi a possibles nous desequilibris, sinó que requereix un plantejament global que inclogui també la repercussió que tindrà en els actuals centres adscrits i en els propis de les universitats privades. Per a augmentar l'oferta de places públiques, no solament s'ha de considerar la possibilitat d'augmentar l'oferta en les EUI pròpies de la universitat pública ja existents, sinó que s'hauria de prioritzar la integració de les actuals EUI de titularitat privada adscrites a una universitat pública, especialment en les dues universitats públiques que ofereixen els estudis únicament en centres adscrits.
- Per actuar en l'àmbit de la demanda, es proposa establir tres línies d'acció: una dirigida a la promoció i difusió dels estudis i de la professió infermera en l'àmbit de la societat en general, una altra a la captació específica d'estudiants d'Infermeria i a la seva acollida en els centres, i una tercera dirigida a modificar els factors negatius directament relacionats amb l'àmbit laboral.

Algunes de les accions puntuals que es podrien portar a terme són:

- L'elaboració d'un pla estratègic de la informació i difusió dels estudis i de la professió.
- Desenvolupar estratègies per a enfortir la relació entre els àmbits de l'educació, de la formació i el professional. En aquest sentit, i en un context d'aprenentatge permanent, és necessari facilitar la transició dels recent titulats de la universitat a l'àmbit laboral i d'aquest novament a la universitat, amb plans específics de transició, assessorament i d'inserció laboral.
- Les entitats contractadores haurien d'implicar-se i invertir en educació i en formació amb un plantejament real d'aprenentatge permanent i considerar com ineludible la millora de les condicions laborals, contractuals i organitzatives de les infermeres, així com reconèixer el paper dels professionals en la detecció i resolució dels problemes.
- Les polítiques de recursos humans d'infermeria, a més de captar nous professionals, han d'estar encaminades també a la retenció dels professionals que tenen en la institució i a la recuperació dels que han perdut, especialment si aquests han deixat la professió.
- Des dels centres (EUI) s'hauria de donar més importància a proporcionar una oferta atractiva i diferenciada, així com a evidenciar la qualitat de l'oferta de la institució. En aquest sentit, el procés d'adequació al nou Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) ofereix una excel·lent oportunitat.
- És necessari preveure i prevenir el possible impacte que el canvi de tres a quatre anys de durada de la titulació pugui tenir en estar un any sense graduar-se cap estudiant d'Infermeria.
- Sembla convenient revisar la dedicació presencial que s'exigeix als estudiants d'Infermeria en els centres en l'actual model curricular, així com reflexionar i analitzar respecte a què aporta aquesta dedicació a la qualitat de l'aprenentatge competencial de l'estudiant. En un model centrat en l'estudiant, de la mateixa manera que no s'hauria de renunciar a la pràctica reflexiva ni a la reflexió sobre la pràctica és necessari considerar el percentatge d'estudiants que compaginien estudis i treball laboral.

- S'haurien d'incrementar les actuals ajudes en benefici dels més desfavorits, incrementant les beques i les ajudes per a aquells estudiants que han d'estudiar en centres amb matrícula privada, per falta de places públiques, i no perquè aquesta hagi estat la seva opció.
- Els preus de les matrícules s'haurien de revisar, de manera que el cost dels estudis no limiti el principi de la llibertat d'elecció ni impedeixi la possibilitat de poder estudiar un títol de grau, especialment en les titulacions professionalitzadores que responen a una necessitat social, com és el cas d'Infermeria.
- És necessari tenir en compte que les polítiques de cost compartit, com ara préstecs a retornar per l'estudiant quan ja estigui treballant, poden ser molt efectives en algunes titulacions, però no és fàcil que el salari d'una infermera ni la precarietat contractual observada durant els últims anys, que afecta les infermeres durant els primers anys de professió, afavoreixin que pugui permetre's retornar un préstec.

Les universitats en general i les EUI en particular contribueixen a la societat del coneixement, aportant entre d'altres coses, els professionals infermers que les institucions necessiten. Si des dels governs no es pot assumir aquest finançament i és necessari compartir els costos, potser s'hauria de buscar fórmules i implementar estratègies alternatives de finançament, que evitin les desigualtats, així com considerar el cost oportunitat que suposa la formació de professionals per a altres països fins i tot més desenvolupats.

1. GUNI (Global University Network for Innovation, GUNI). La educación superior en el mundo. La financiación de las universidades. Madrid: Mundi Prensa; 2006. Pág: 332.
2. Declaración conjunta de los Ministros Europeos de Educación, reunidos en Bolonia, 19 de junio de 1999. [Accés noviembre 2007]. Disponible a: <http://www.eees.ua.es/documentos.htm>.
3. Reques P. Atlas digital de la España universitaria. Bases para la planificación estratégica de la enseñanza superior. Universidad de Cantabria y Banco de Santander, editores. Santander: 2006.
4. ADEIC. Situació dels estudis d'infermeria a Catalunya. Asociación de Directores de Escuelas Universitarias de Enfermería de Cataluña (ADEIC). Barcelona: 2005.
5. Conferencia de Rectores de las Universidades Españolas (CRUE). La Universidad española en cifras. Madrid: CRUE; 2006. [Accés noviembre 2007]. Disponible a: <http://www.ujen.es/serv/gerencia/images/Launiversidadcifras2006.pdf>
6. Esteve Reig J. La demanda dels estudis d'infermeria curs 2006 /07. Informe presentat a la reunió de constitució del Consell de la Profesió Infermera de Catalunya. Departament de Salut. Generalitat de Catalunya. Barcelona: 2006.
7. Fundación BBVA. Estudio sobre los universitarios españoles. Madrid: Fundación BBVA; 2006. [Accés noviembre 2007]. Disponible a: http://w3.grupobbva.com/TLFB/dat/np_universitarios_06.doc.
8. Esteve Reig J. Demanda universitaria y escasez de enfermeras. Nursing. 2007; 25(6):15-17.
9. Consejo Internacional de Enfermeras (CIE) y Fundación Internacional Florence Nightingale (FIFN) Informe CIE / FIFN. Escasez mundial de enfermeras: Sectores prioritarios de intervención. Ginebra: CIE; 2006.
10. Buchan J & Calman L. La escasez mundial de enfermeras especialistas: Visión general de los problemas y actuaciones. Ginebra: CIE; 2004.
11. Consejo General de Enfermería. Informe: Aportación de la enfermería a la sanidad Europea. Análisis comparativo en España. Madrid: 2005. [Accés noviembre 2007]. Disponible a: http://www.faecap.com/Documentos.nueva/Documentos_noticias/Informe_Aportacion_de_la_Enfermeria_a_la_Sanidad_Europea.pdf
12. ANECA. Libro Blanco. ANECA 2ª convocatoria de ayudas para el diseño de planes y títulos de grado. Proyecto de la titulación de Enfermería. Madrid: 2004. [Accés noviembre 2007]. Disponible a: <http://www.aneca.es/>
13. INEM. Información del mercado de trabajo de las titulaciones universitarias del área de Ciencias de la Salud. Instituto Nacional de Empleo(INEM), Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales y Fondo Social Europeo. Madrid: 2003. [Accés noviembre 2007]. Disponible a: <http://www2.inem.es/ObservatorioOcupacional/web/asp/inc/documentos.asp?proceso=consultar&codDocumento=304>

14. Embajada Británica en España. Trabajar en la Sanidad Pública y Servicios Sociales de Reino Unido. Convenio entre Ministros de Sanidad de España y del Reino Unido, para facilitar la contratación de médicos y enfermeros españoles por parte del Servicio Nacional de Sanidad del Reino Unido. Londres: National Health Service (NHS); 2001. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.britishembassy.gov.uk/servlet/Front?pagename=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1148479023235>
15. Consell de Col·legis de Diplomats en Infermeria de Catalunya. Recomanacions per a la dotació d'infermeres a les unitats d'hospitalització. Barcelona: 2006. [Accés novembre 2007]. Disponible a: www.coib.org
16. Instituto Nacional de Estadística. Encuesta de población activa. Madrid: 2007. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.inec>
17. Ramió A. Valores y actitudes profesionales. Estudio de la práctica profesional enfermera en Cataluña. [Tesi Doctoral]. Barcelona: Universidad de Barcelona; 2005.
18. Casanovas, I. Escuredo, B. Esteve, J. Situación laboral de los recién graduados en una escuela universitaria de enfermería. *Enferm. Clín.* 2004; 14(3) :157-166.
19. Llei 3/2006, de 17 de març, de creació del Fons d'Acció Territorial de l'Educació Superior DOGC núm. 4604, 30.03.06. [Accés novembre 2007]. Disponible a: http://www10.gencat.net/drep/AppJava/cat/relacions/VI_legislatura/lleis.jsp
20. Bueno Campos EJ. La Tercera Misión de la Universidad: El reto de la Transferencia del conocimiento. *Revista madrid+d.* Madrid: 2007. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.ascun.org.co/eventos/documentos/terceramisiondelauniversidad.pdf>
21. Ley de la Comunidad Autónoma de Cataluña 3/2006, de 17 de marzo, de creación del Fondo de Acción Territorial de la Educación Superior. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.boe.es/boe/dias/2006/04/27/pdfs/A16275-16276.pdf>
22. Hernandez Conesa J. Historia de la Enfermería. Madrid: Interamericana McGraw-Hill; 1995.
23. Consejo de coordinación universitaria, vicesecretaría de estudios. Estudio sobre la oferta, demanda y matrícula de nuevo ingreso en las Universidades públicas para el curso 2005-06. Madrid: 2006. [Accés novembre 2007]. Disponible a: http://www.mecd.es/educa/ccuniv/html/informes_y_estudios/documentos/Oferta_Demanda_2005_06.pdf
24. UNESCO Declaración mundial sobre la Educación Superior en el Siglo XXI. Visión y Acción. París: UNESCO;1998. [Accés novembre 2007]. Disponible a:http://www.unesco.org/education/educprog/wche/declaration_spa.htm
25. Hernández Armenteros J. Información académica, productiva y financiera de las Universidades Públicas de España. Indicadores Universitarios. Curso académico 2002-2003. CRUE: 2004. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.ujaen.es/serv/gerencia/imagenes/webestudiocruce04/index.htm>
26. Federico Mayor Zaragoza. Ciencia i Societat. Barcelona: Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, 2007.
27. Comissió de Docència del Consell de Govern. Planificació Acadèmica. Document informatiu. Document presentat a la Comissió de Docència del Consell de Govern del dia 17/10/2002. Vicerektorat d'Ordenació Acadèmica. 2002. [Accés novembre 2007]. Disponible a: www.upc.es/catala/la-upc/govern/bupc/hemeroteca/2002/b47/12-10-2002.doc

28. Conferencia de Rectores de las Universidades Españolas (CRUE). Información académica, productiva y financiera de las Universidades Públicas de España. Indicadores Universitarios. Curso académico 2000-2001. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.crue.org/cdOBSERVATORIO/index.htm>
29. Instituto Nacional de Estadística. Encuesta de población activa, 2006. [Accés novembre 2007]. Disponible a: http://www.ine.es/inebase/cgi/um?M=%2Ft22%2Fe308_mnu&O=inebase
30. Mora JG. Motivaciones socioeconomicas de la demanda educativa. 1988. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2117905>
31. Martín Reyes G, Fernández Morales A. La demanda y la oferta de enseñanzas universitarias en el Sistema público español. La Universidad Española en Cifras. 2006.
32. Hernández Armenteros J. La financiación de las universidades públicas presenciales. Análisis por Comunidades Autónomas del período 1996 a 2004. 2004. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.revistaestudiosregionales.com/jornadas/hernandez.pdf>
33. Primer informe mundial sobre la situación de la enseñanza superior en el mundo. Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya; 2005. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.upc.edu/saladeprensa/castellano/noticias/maqueta.php?id=1416>
34. Conclusiones y Declaraciones de la I Conferencia Internacional de Barcelona sobre la Educación Superior. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.crue.org/guni4.htm#1>
35. Casanovas I. La socialización profesional en enfermería durante el proceso educativo; 2005. [Tesi Doctoral]. Barcelona: Universidad de Barcelona; 2005.
36. Zabala J, Ruano M. Motivos de elección de la profesión de Enfermería. Enfermería Científica. 1989;93:7-10.
37. Salas Velasco M, Martín-Cobos Puebla M. La demanda de educación superior: un análisis micro-económico con datos de corte transversal. Universidad de Granada. Revista de educación. 2006. [Accés novembre 2007]. Disponible a: http://www.revistaeducacion.mec.es/re337/re337_16.pdf
38. Casanovas I, Escuredo B, Esteve J, Abades M, Guillaumet M, Mitjans J. Trayectoria laboral de las enfermeras de una escuela durante los 4 años siguientes a la graduación: 2000-2004. Enferm Clin. 2006;16(5):238-44.
39. Bertran i Noguera C. La feminització de la infermeria. Causalitats i estratègies per a la formació dels professionals. Girona: Universitat de Girona; 2005.
40. Buchan J & Calman L. La escasez mundial de enfermeras especialistas: Visión general de los problemas y actuaciones. Ginebra: Consejo Internacional de Enfermeras; 2004. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.icn.ch/global/shortagesp.pdf>
41. CIE. Movilidad Internacional de las enfermeras: tendencias y consecuencias políticas. 2003. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.icn.ch/>
42. CIE. Comunicado Nº 3 Julio de 2005 Iniciativa mundial de examen de la enfermería: Opciones y soluciones de política general Con apoyo del Burdett Trust for Nursing. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.icn.ch/>
43. CIE (comunicado de prensa). [Accés novembre 2007]. Disponible a: http://www.icn.ch/PR23_02.htm

44. Organización Mundial de la Salud (comunicado de prensa). [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.who.int/mediacentre/releases/pr80/en/print.htm>
45. Alianza mundial de profesiones de salud (comunicado de prensa). [Accés novembre 2007]. Disponible a: http://www.whpa.org/pr07_02.htm
46. CIE. Foro de los recursos humanos del CIE. (informe). Consejo internacional de enfermeras. Noruega: 2003. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.icn.ch/forum2003reportSp.pdf>
47. Vivanco J. El continente africano no tiene quien le cure.2007. [Accés novembre 2007]. Disponible a: www.gara.net/paperezkoa/20070930/40740/es/El-continente-africano-no-tiene-quien-le-cure/-18k
48. ADEIC. Perfil, contexto y expectativas profesionales de los estudiantes de enfermería de Cataluña (realizado con una muestra de estudiantes matriculados el curso 2006-07). Asociación de Directores de Escuelas Universitarias de Enfermería de Cataluña (ADEIC); 2007.
49. Gabinete de Estudios del Consejo General de Enfermería en España. Informe sobre recursos humanos sanitarios en España y la Unión Europea. 2007. [Accés novembre 2007]. Disponible a: http://www.faecap.com/Documentos.nueva/Documentos_noticias/INFORME_RECURSOS_HUMANOS_SANITARIOS_EN_ESPANA-Y-UE.pdf
50. Hidalgo A, Del Llano J, Perez S. Recursos Humanos para la Salud: suficiencia, adecuación y mejora. 1ª ed. Barcelona: Elsevier-Masson; 2006.
51. Col·legi Oficial d'Infermeria de Barcelona. Infermeres avui: com som i com voldríem ser. Barcelona: 2004. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.ub.es/epp/prof/comsom.pdf>
52. Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU). El sistema universitari públic català 2000-2005. [Accés novembre 2007]. Disponible a: <http://www.aqucatalunya.org/uploads/publicacions/arxiu%20pdf/Informe5anys.pdf>
53. Martí Font JM. El letargo del informe Bricall. Un año después del estudio, el Gobierno prepara la reforma de la Universidad sin contar con él. 2001. [Accés novembre 2007]. Disponible a: http://www.elpais.com/articulo/educacion/letargo/informe/Bricall/elpedupor/20010212elpepiedu_1/Tes
54. Venancio J, Freire MªJ, Orosa J. La financiación de la educación superior: un análisis para el caso de España. Revista de la Educación Superior. 2001; 117: 105-114.

Les dades d'aquest informe s'han extret de la memòria per optar al grau de doctor presentada a la Universidad Complutense de Madrid. En l'elaboració de la tesi són moltes les persones i institucions a les quals dec agraïment i, per això, aprofito aquest espai per reiterar la meua gratitud a totes elles, amb una consideració especial al professor Juan Beneit, director de la meua tesi.

A la Sra. Mireia Subirana i al doctor Ignasi Gich, perquè les seves contribucions i constant suport tècnic i humà els converteix en principals col·laboradors de l'estudi.

Al Consell de Col·legis de Diplomats en Infermeria de Catalunya, perquè el seu suport ha estat essencial i, a la vegada, en la meua opinió, una mostra més de la seva preocupació i interès per aquest tema.

A l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau per les facilitats que en tot moment em va donar la direcció.

A l'Asociación Colaboración Cochrane Iberoamericana i, en especial, al seu director doctor Xavier Bonfill.

A l'Oficina d'Orientació per a l'Accés a la Universitat. Consell Interuniversitari de Catalunya per facilitar-me gran part de la informació corresponent al període estudiat. En particular, al Sr. Jesús M. Prujà i Noé, ja que la seva disponibilitat i rapidesa a l'hora de facilitar-me la informació ha estat de gran ajuda per a mi.

El meu agraïment també a totes la escoles d'Infermeria de Catalunya per la informació que m'han facilitat.

I a totes les persones que formen part de l'Escola Universitària d'Infermeria de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, per la seva comprensió, suport i perquè qualsevol projecte, d'una persona de l'equip, depèn també del treball dels altres.

Recomanacions del Consell de Col·legis de Diplomats en Infermeria de Catalunya

■ **Recomanacions del Consell de Col·legis de Diplomats en Infermeria de Catalunya**

El Consell de Col·legis de Diplomats en Infermeria de Catalunya presenta aquest seguit de recomanacions dirigides a tots els agents implicats per tal d'afrontar el dèficit actual d'infermeres que existeix a la sanitat catalana, que cal corregir de manera urgent per mantenir un nivell òptim de qualitat cures infermeres.

El nombre d'infermeres és de 5,4 per cada mil habitants a Catalunya, una taxa que s'ha anat reduint en els últims anys per l'augment de la població, quelcom que no s'havia previst. Ens falten 15.000 infermeres per arribar a la mitjana europea, que se situa en les 8,4 infermeres per mil habitants.

Les 1.500 infermeres que es titulen cada any a les escoles universitàries d'Infermeria són encara insuficients per tal de cobrir la demanda de més cures infermeres i garantir un sistema de salut de qualitat, eficient i resolutiu.

I a més, si apostem per un sistema de salut que també promogui l'autocura i on el ciutadà sigui responsable de la seva salut és necessari que la ràtio d'infermeres per habitants a Catalunya, que està lluny d'arribar als valors europeus, s'hi vagi acostant cada vegada més.

A la Generalitat de Catalunya

- Als centres propis de la universitat pública, la diplomatura d'Infermeria té un cost de matrícula de 3.020 euros, mentre que als centres adscrits és de 10.644 euros i el dels centres privats és de 13.375 euros. Per tal de garantir la igualtat d'oportunitats i també promoure que cada vegada hi hagi més joves interessats en cursar aquests estudis, cal aplicar les següents mesures:

- Becar el del cost de les matrícules per a les escoles universitàries de matrícula privada o implantar un model de concertació, seguint el model sanitari català.
- Posar en marxa una àmplia campanya de marqueting conjunta entre el Govern català i els col·legis professionals per donar a conèixer aquests estudis i incrementar el nombre de persones interessades en cursar la diplomatura d'Infermeria.
- Per tal d'oferir un sistema de salut eficient, resolutiu, de qualitat, que cobreixi la necessitat de cures infermeres i promogui la responsabilitat del ciutadà en la seva pròpia salut, és necessari promoure el paper i el protagonisme de les infermeres.

A l'àmbit universitari

- Augmentar l'oferta de places públiques i concertades. Actualment, només el 30% de l'oferta de places per cursar els estudis d'Infermeria correspon a centres públics, situació que difereix de la mitjana espanyola.
- L'estudi sociològic "Infermeres avui: Com som i com voldríem ser", que l'any 2005 va presentar el Col·legi Oficial d'Infermeria de Barcelona, ja advertia que només a Barcelona mancaven 2.000 infermeres. Malgrat això, l'oferta de places a les escoles d'Infermeria s'ha reduït un 10,65%, al passar de 1886 places l'any 2000 a 1685 places l'any 2006.
- La Junta del Consell Interuniversitari de Catalunya ha acordat augmentar en 95 les places d'Infermeria durant el curs 2008-2009. Aquesta acció suposa un pas endavant però caldria augmentar l'oferta per arribar a un mínim de 500 noves places per any.

A les empreses

- Les empreses han de valorar les infermeres, millorant les condicions laborals i professionals, garantint la seva autonomia i la seva formació. Cal posar fi a la precarietat laboral i a l'abús de contractes temporals.

- Cal fidelitzar els professionals que tenim i recuperar els que s'han perdut perquè han marxat a l'estranger o han abandonat la professió i això passa per frenar la precarietat laboral, garantir l'autonomia de la infermera, l'estabilitat, assegurar la formació i evitar la rotació interna.
- Catalunya ha de poder garantir una dotació adequada de professionals amb les infermeres que es formen a les seves escoles. L'arribada d'infermeres estrangeres no és una solució definitiva per posar fi a la manca d'infermeres, perquè a més descapitalitzem a d'altres països, molts en vies de desenvolupament.
- L'homologació de la titulació és una condició prèvia i legalment establerta per a que les professionals procedents de l'estranger puguin exercir la professió. Cal agilitzar el procés d'homologació, ja que els terminis per una infermera no comunitària arriba als 2 anys, mentre que per a les professionals comunitàries, l'espera s'ha anat incrementant fins als 3 mesos.
- Les institucions han de facilitar la conciliació de la vida familiar i laboral de les infermeres oferint diverses opcions d'horaris laborals.
- L'atenció a les persones en situació de dependència, l'increment i l'envelliment de la població fan preveure un augment de la demanda que el sistema de salut català no podrà assumir si no va acompanyat de mesures urgents per pal·liar la falta de professionals.

